

INSIDE CHINA

LISTOPAD 2018

波中法律经济研究中心
Polish Research
Centre for Law and
Economy of China

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

DIALOG

POLSKIE CENTRUM STUDIÓW NAD PRAWEM I GOSPODARKĄ CHIN

Polskie Centrum Studiów nad Prawem i Gospodarką Chin (中国法律与经济波兰研究中心) zostało założone w 2016 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Strategicznym partnerem Centrum jest KGHM Polska Miedź S.A. Centrum jest instytucją badawczą, której jednym z podstawowych celów jest prowadzenie badań naukowych w dziedzinie prawa i gospodarki współczesnych Chin i publikacja ich wyników.

Naszą jednostkę tworzy interdyscyplinarny zespół składający się z prawników, ekonomistów, sinologów oraz przedsiębiorców, których łączy doświadczenie związane z realizowaniem projektów w Chińskiej Republice Ludowej.

Centrum działa w czterech obszarach: naukowym, biznesowym, rządowo-samorządowym i studenckim, wspierając polskie podmioty w stosunkach z chińskimi partnerami. W październiku miała miejsce inauguracja flagowego projektu Centrum – Szkoły Prawa i Gospodarki Chin.

Polskie Centrum Studiów nad Prawem i Gospodarką Chin prowadzi nieodpłatne działania finansowane ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach programu „Dialog”, w tym: Raport „Inside China”, szkolenia dla przedsiębiorców oraz pracowników sektora publicznego.

W ramach prowadzonych działań mogą skorzystać Państwo również z odpłatnych usług, świadczonych przez ekspertów, którzy świadczą pomoc analityczną oraz doradczą związaną z działaniami podejmowanymi w Chińskiej Republice Ludowej.

W przypadku zainteresowania naszymi usługami oraz pytań związanych z naszą działalnością zapraszamy Państwa do kontaktu.

Polskie Centrum Studiów nad Prawem i Gospodarką Chin

email: china.law@wpia.uw.edu.pl

tel.: 575 777 688

METODOLOGIA

Raport „Inside China” składa się z części zasadniczej oraz dodatku sektorowego. Część zasadnicza podzielona jest na 9 rozdziałów tematycznych. Każdy rozdział zbudowany jest z trzech podrozdziałów: wydarzeń, tła oraz wniosków.

Wydarzenia zawierają przegląd zdarzeń dotyczących Chińskiej Republiki Ludowej, które miały miejsce w miesiącu poprzedzającym wydanie raportu oraz w opinii autorów mogą mieć wpływ na polskie podmioty. Zostały one wybrane na podstawie przeglądu mediów internetowych w czterech językach – chińskim, angielskim, niemieckim oraz polskim.

Poprawna interpretacja niektórych opisanych wydarzeń wymaga zrozumienia różnic społecznych, gospodarczych, prawnych, historycznych oraz kulturowych. **Tło** zawiera informacje potrzebne czytelnikowi do odczytania kontekstu wybranych wydarzeń. Zostało one przytoczone tylko tam, gdzie jest to niezbędne do poprawnej interpretacji faktów.

W podrozdziale **Wnioski** zawarta jest informacja dla odbiorców raportu o tym, co adresaci powinni zrobić, aby wykorzystać daną perspektywę lub się jej przeciwstawić. Nie z każdym pojedynczym wydarzeniem związana jest jakaś szansa lub zagrożenie, czasem stwarza je kilka zdarzeń łącznie. W raporcie przytoczone zostały również zdarzenia, które nie znajdują odniesienia, lecz świadomość ich wystąpienia może wpływać na proces decyzyjny polskich organów administracji publicznej oraz przedsiębiorców.

Drugą częścią raportu jest dodatek sektorowy, który w każdym kolejnym miesiącu poświęcony jest innemu rynkowi Chińskiej Republiki Ludowej. Wybór danego sektora jest dokonywany na podstawie oceny trendów rynkowych w Polsce oraz Chinach, a także możliwości produkcyjnych i eksportowych polskich przedsiębiorstw.

Raport „Inside China” poświęcony jest w całości Chińskiej Republice Ludowej, ze względu jednak na odmienne warunki społeczno-gospodarcze, kulturowe oraz prawne, wydarzenia dotyczące Tajwanu, Hong Kongu oraz Macau, zostały opisane w raporcie jedynie wtedy, gdy mają istotny wpływ na pozostałą część ChRL.

EKSPERCI ODPOWIEDZIALNI ZA RAPORT „INSIDE CHINA”

Maximilian Piekut

**Zastępca Kierownika Polskiego Centrum
Studiów nad Prawem i Gospodarką Chin**

Absolwent Uniwersytetu Warszawskiego (prawo), Szkoły Głównej Handlowej (finanse i rachunkowość), Uniwersytetu Ludwika i Maksymiliana (LLM). Studiował również na Fudan University (język chiński) oraz China University of Political Science and Law (prawo chińskie)

m.piekut@wpia.uw.edu.pl

+48 575 777 688

Karol Piekut

**Ekspert Polskiego Centrum Studiów nad
Prawem i Gospodarką Chin**

Absolwent Szkoły Głównej Handlowej (finanse i rachunkowość) oraz Mercyhurst College (biznes międzynarodowy oraz zarządzanie). Spędził ponad 5 lat w Szanghaju, gdzie uczył się na Fudan University oraz prowadził firmę handlową.

karol@mpiekut.com

+48 535 733 456

SPIS TREŚCI

Gospodarka	5
Przemysł i infrastruktura	9
Finanse	13
High-tech oraz e-commerce	16
Rolnictwo i sektor spożywczy	21
Motoryzacja	24
Energetyka i środowisko	27
Polityka międzynarodowa	30
Edukacja, turystyka oraz sport	33
Dodatek sektorowy. Sektor sportowy	36

GOSPODARKA

Streszczenie

- ▶ Pekin stawia na rozwój sektora prywatnego, który przez lata był zaniedbywany. Władze centralne przez lata skupiały się na wsparciu przedsiębiorstw państwowych.
- ▶ Chiny intensyfikują działania związane z reformą strukturalną podaży. Celem jest wyeliminowanie nadprodukcji oraz nieefektywności.
- ▶ Mija 40 lat od reform Deng Xiaopinga. W rocznicę początku reform władze ChRL zapowiadają dalsze otwarcie rynku na podmioty zagraniczne.
- ▶ Polityka „dwójki dzieci” przyczynia się do wzrostu liczby urodzeń, jednak implementacja tej polityki budzi liczne kontrowersje na szczeblu lokalnym.

Wydarzenia

1. Liczne prowincje (Zhejiang, Hebei, Shanghai, Guangdong, Jiangxi, Jiangsu, Hunan) wprowadzają ułatwienia dla prywatnych przedsiębiorców. Zgodnie z doniesieniami „Securities Daily” (证券日报) jest to efekt sympozjum firm prywatnych, podczas którego podkreślano rolę prywatnych przedsiębiorców w tworzeniu innowacji oraz promocji zatrudnienia. W efekcie ponad bilion RMB ma zostać przekazany na wsparcie sektora prywatnego w skali kraju¹. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
2. Chiny mierzą się z reformą strukturalną podaży. Reforma została określona trzema czasownikami: 破 (złamać), 立 (utrzymać), 降 (zmniejszyć). Odnoszą się one do celów reformy, tj. do złamania nieefektywności produkcyjnej, utrzymania tempa innowacji, zmniejszenia kosztów transakcyjnych².
3. Pekin obchodzi 40-lecie reform gospodarczych Deng Xiaopinga (z ang. *reform and opening up* - 改革开放). Z okazji obchodów tej rocznicy rząd ChRL zapowiedział dalsze otwieranie się na zagraniczne podmioty³. Zagraniczna opinia publiczna podchodzi sceptycznie do tych zapowiedzi, wskazując, że w dalszym ciągu będą to jedynie wybiórcze zmiany⁴.
4. Portal people.cn ogłasza, że nadchodzi czas „afrykańskiej gorączki importowej”, która jest rezultatem sukcesu krajów afrykańskich na targach China International Import

¹ 证券日报, 多省份启动民企降成本 派发万亿元减负红包, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

² 经济日报, 三问各地供给侧结构性改革: “破”得怎样 “立”了哪些 “降”得如何, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

³ 新华网, “将改革开放进行到底”系列论坛第三场活动举行, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁴ Damian Wnukowski, 40 lat od reform Deng Xiaopinga: wyzwania i perspektywy chińskiej gospodarki, pism.pl (dostęp: 30.11.2018 r.).

Expo. Na targach wystawiło się ponad 30 krajów afrykańskich, które promowały głównie swoje produkty rolne. Do zwiększenia importu z Afryki może się przyczynić zapowiedź zniesienia ceł na 97% produktów z 33 najmniej rozwiniętych krajów Czarnej Łądy⁵.

5. W 2015 r. Chiny wprowadziły politykę „dwójki dzieci”, tym samym znosząc limit jednego dziecka na parę. Niektórzy wskazywali, że jest to tylko półśrodek i nie osiągnięcie celu, którym było spowolnienie starzenia się społeczeństwa chińskiego⁶. Jednak w 2016 r. zanotowano rekordowy wzrost urodzeń o 1,31 mln (wzrost o 8%)⁷. Bogacąca klasa średnia, która zdecydowała się na drugie dziecko, spowodowała ogromny wzrost popytu na usługi związane z opieką nad noworodkami oraz młodymi matkami. Ponad 70% rodzin decyduje się na skorzystanie z usług położnej, w porównaniu z 25% w 2008 r. W 2017 r. rynek usług związanych z noworodkami osiągnął wartość 440 mld RMB⁸. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
6. Jednocześnie polityka „dwójki dzieci” implementowana na szczeblu centralnym spotyka się z oporem w sektorze prywatnym. Częstą praktyką firm jest obowiązek zgłaszania zamiaru zajścia w ciążę czy obowiązek uzyskania takiego pozwolenia od przełożonego. Agencja Xinhua zwraca uwagę, że polityka nie odniesie skutku, jeśli przedsiębiorstwa nie zaprzestaną praktyk dyskryminacyjnych w stosunku do kobiet. Tak zwana „kolejka ciążowa” (排队怀孕), czyli lista, na którą muszą zgłosić się kobiety chcące zajść w ciążę i czekać na swoją kolej, jest niezgodna z chińskim prawem⁹. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
7. Procter & Gamble oraz chiński koncern Yili osiągnęły w 2018 r. najwyższą penetrację rynku FMCG według raportu Kantar Worldpanel. Penetracja rynku obu firm wyniosła odpowiednio 92,4% oraz 90,9%¹⁰.
8. Pomimo korzystnej koniunktury gospodarczej wielu chińskich konsumentów wstrzymuje się z wydatkami z powodu niepewności co do przyszłości. Rosnące napięcie w relacjach ze Stanami Zjednoczonymi, największym chińskim partnerem handlowym, przyczyniło się do wzrostu niepewności, podobnie jak słabnąca waluta oraz spadki akcji¹¹.
9. Według danych China Air Transport Association lotniczy transport towarowy w Chinach zanotował wzrost o 5,6% w skali roku. Krajowy transport lotniczy wzrósł o 1,9%, podczas gdy międzynarodowy o 15%. Chińskie linie lotnicze łącznie przetransportowały w 2017 r. ponad 7 mln ton. Głównym motorem napędowym sektora był dynamiczny wzrost realizowanych przesyłek ekspresowych¹².

⁵ People, 进博会上感受“非洲进口热”, people.cn.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁶ The Economist, *China's two-child policy will underwhelm*, economist.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁷ Statista, *Number of births per year in China from 2007 to 2017 (in millions)*, statista.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁸ 工人日报, 市场需求大爆发 月嫂岗位“炙手可热”, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁹ 工人日报, 叫停“排队怀孕”的荒唐制度, 工会这事干得漂亮, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

¹⁰ Wang Zhuoqiong, *Consumer goods market continues explosive growth*, chinadaily.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

¹¹ Evelyn Chang, *Chinese consumers aren't spending as much. Many are worried about the future*, cnbc.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

¹² Xinhua, *China's air transport enterprises carry 7 million tons cargo in 2017*, chinadaily.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

Tło

Sektor prywatny w Chinach

W 1978 r. w Chinach przyjęto kierunek otwarcia się na świat. Podstawą reform gospodarczych był wybór socjalizmu o chińskiej specyfice, czyli gospodarki rynkowej, w której jest znaczny udział podmiotów państwowych (SOE – z ang. *State Owned Enterprise*), oraz przyzwolenie na interwencje rządowe. Z perspektywy czasu strategia gospodarcza ChRL została ujęta w ramy teoretyczne i nazwana nową ekonomią strukturalną. Firmy państwowe, w szczególności w sektorach strategicznych, zostały skonsolidowane poprzez utworzenie koncernów o zasięgu krajowym. Pekin przez lata uznawał, że lepiej wspierać państwowych i prywatnych „gigantów”, którzy będą napędzać gospodarkę. Doprowadziło to do internacjonalizacji SOE oraz prywatnych gigantów (Huawei, ZTE, Xiaomi, Alibaba). W tym czasie małe i średnie przedsiębiorstwa rozwijały się samodzielnie, głównie dzięki eksportowi.

Stworzone środowisko nie sprzyjało małym i średnim przedsiębiorstwom (SMEs – ang. *Small and Medium-Sized Enterprises*), które napotykały problemy z pozyskaniem finansowania, gwarancji bankowych czy dostępu do rynków regulowanych. Koszty transakcyjne w Chinach są również znaczną barierą rozwoju dla lokalnych SME. W momencie wzrostu zamożności Państwa Środka i znacznego podwyższenia kosztów pracy małe przedsiębiorstwa przestały sobie radzić z warunkami rynkowymi. Dodatkowo konflikt handlowy ze Stanami Zjednoczonymi zatrzymał główny motor napędowy tych podmiotów, czyli eksport. Odpowiedzią na wskazane problemy jest próba reformy sektora prywatnego przez władze centralne, zmierzająca do zapewnienia im lepszego dostępu do finansowania oraz do liberalizacji środowiska gospodarczego dla SME.

Polityka „dwójki dzieci”

Zniesienie polityki „jednego dziecka” jest odpowiedzią Pekinu na wysokie tempo starzenia się społeczeństwa. Należy jednak zwrócić uwagę, że dzietność w Chinach na kobietę wynosi 1,62, a zatem jest wyższa niż w Polsce, gdzie wynosi 1,32¹³. Współczynnik dzietności w Chinach rośnie od 2007 r., jednak największy wzrost odnotowano w 2016 r.

Na politykę „dwójki dzieci” należy spojrzeć z dwóch perspektyw – ekonomicznej oraz społecznej. Z perspektywy ekonomicznej wzrost liczby urodzeń wraz ze wzrostem zamożności społeczeństwa wywołał dynamiczny rozwój sektora produktów i usług dla noworodków oraz młodych mam. Jest on na tyle dynamiczny, że popyt znacznie przewyższa podaż, co powoduje, że ceny, w szczególności ceny usług, szybują do góry. Obecnie prywatna położna, która zajmuje się doradztwem i pomocą matce przed i po urodzeniu dziecka, kosztuje od 4 800 RMB do 18 tys. RMB miesięcznie w Chongqingu. Miesięczne zarobki położnych sięgają nawet 40 tys. RMB. Okres oczekiwania na usługę wynosi do czterech

¹³ Dane za 2016 r. na podstawie: World Bank, *Fertility rate, total (births per woman)*, worldbank.org (dostęp: 30.11.2018 r.).

miesiący¹⁴. Rynek usług związanych z ciążą i porodem wydaje się przez to niezwykle perspektywiczny.

Z drugiej strony, polityka „dwójki dzieci” napotyka problemy implementacyjne. Egzekwowalność prawa ustanowionego na szczeblu centralnym jest powszechnym problemem w Chińskiej Republice Ludowej. O ile zazwyczaj ten problem związany jest z brakiem koordynacji na szczeblu lokalnym, o tyle w tym przypadku zawodzą przedsiębiorstwa prywatne, które wprowadzają sprzeczne z prawem regulacje korporacyjne. Regulacje te dyskryminują kobiety, ustanawiając wymóg wpisania się na listę osób, które zamierzają zająć w ciążę, oraz nakładają kary finansowe za niespełnienie tego wymogu.

Wnioski

Rząd	► Kraje afrykańskie zyskały na China International Import Expo. Warto jednak zwrócić uwagę, że Pekin patrzy przychylnym okiem na kraje Afryki, gdyż te przyjmują znaczną liczbę chińskich inwestycji. Jednocześnie niepokojące jest to, że główne afrykańskie towary eksportowe to produkty rolne. Wprawdzie w większości są to inne towary niż produkowane w Polsce, jednak w części należy je uznać za dobra substytucyjne. ► Napięcie związane z wojną handlową między Chinami a USA nie słabnie, jednocześnie Pekin zapowiada kontynuowanie polityki otwierania się na świat. Jest to okazja do kontynuowania negocjacji w sprawie dopuszczenia większej liczby polskich produktów do obrotu na rynku Państwa Środka.
Samorząd	► Przy wsparciu sektora prywatnego władze ChRL wybrały model decentralizacji działań, to jest wprowadzenie ułatwień na poziomie prowincji. Ma to szczególne znaczenie, gdyż to władze samorządowe będą dysponentami środków przeznaczonych na wsparcie małych i średnich firm. Ma to zapobiec nieefektywności wydatkowania pieniędzy na szczeblu lokalnym. Ten model działań jest charakterystyczny również dla funduszy Unii Europejskiej. Działania finansowane przez polski rząd zostały scentralizowane w Polskim Funduszu Rozwoju.
Przedsiębiorcy	► Reforma strukturalna podaży oznacza zmniejszenie produkcji kopalń oraz hut. Zmniejszenie produkcji może negatywnie odbić się na KGHM Polska Miedź SA. ► Pekin nie zrezygnuje z pełnej implementacji polityki „dwójki dzieci”. Obecnie występujące problemy i kontrowersje nie przeszkodzą w realizacji celu zwiększenia diety populacji chińskiej. Tym samym rynek produktów i usług dla kobiet w ciąży, młodych matek oraz niemowląt jest szczególnie perspektywiczny. Występuje na nim znaczna nadwyżka popytu. Obecnie szacuje się, że tylko 20% popytu znajduje pokrycie. ► Położenie nacisku na chińskie małe i średnie firmy otwiera nową perspektywę we współpracy z partnerami z Państwa Środka. Państwowe giganty w Chinach nie są zainteresowane współpracą z polskimi firmami ze względu na różnicę skali. Małe i średnie firmy zyskały nowe instrumenty, które pozwolą im na internacjonalizację. Firmy z Polski ze względu na swoją lokalizację oraz coraz większy kapitał innowacyjny, przy jednoczesnych ochłodzonych stosunkach chińsko-amerykańskich, mogą zyskać nowych partnerów.

¹⁴ 工人日报, 市场...

PRZEMYSŁ I INFRASTRUKTURA

Streszczenie

- ▶ Sektor budowlany napędza przemysł stalowy i żelazny w Chinach. Inwestycje w nowe nieruchomości w pierwszych dziesięciu miesiącach 2018 r. wzrosły o 10% w porównaniu do poprzedniego roku.
- ▶ Wskaźniki rynku detalicznego oraz przemysłu wykazują stabilną pozycję gospodarki chińskiej. Analitycy zauważają jednak, że niepokój związany z konfliktem handlowym może mieć wpływ na decyzje zakupowe w przyszłości.
- ▶ Trwają przygotowania do XXIV Zimowych Igrzysk Olimpijskich w Pekinie, które odbędą się w 2022 r. W ramach przygotowań Pekin zwiększa inwestycje w infrastrukturę.

Wydarzenia

1. Sektor materiałów budowlanych w Chinach w ciągu pierwszych 10 miesięcy tego roku zanotował wzrost. Produkcja cementu oraz szkła płaskiego wzrosła w tym okresie odpowiednio o 2,4% oraz 1,3%. Rentowność producentów cementu oraz szkła płaskiego wzrosła odpowiednio o 123% oraz 40%. Wyniki sektora są związane z ponad 10-procentowym wzrostem inwestycji w nieruchomości w wskazanym okresie¹⁵.
2. China Iron and Steel Association (CISA) opublikowało dane dotyczące cen stali za październik 2018 r. Indeks ceny stali wyniósł w tym okresie 121,72, co oznacza wzrost o 0,07% w porównaniu do poprzedniego miesiąca. W porównaniu z poprzednim rokiem wskaźnik wzrósł o 4,97%. Cena stali jest stabilna i cechuje ją powolny wzrost pomimo zwiększenia produkcji. Produkcja stali w pierwszych dziesięciu miesiącach 2018 r. wyniosła 782 mln ton (wzrost o 6,4% rok do roku)¹⁶. Dane Ministerstwa Przemysłu i Technologii Informacyjnej wskazują jednocześnie na wzrost przychodów operacyjnych sektora stali i żelaza w pierwszych dziewięciu miesiącach 2018 r. o 14% w porównaniu z analogicznym okresem w poprzednim roku¹⁷.
3. Rynek detaliczny w Chinach jest niezwykle konkurencyjny. Nawet zachodnie marki mają problemy z utrzymaniem tam sprzedaży. Sprzedaż amerykańskiego koncernu odzieżowego GAP w Azji w 2017 r. spadła o 18,2%, pomimo znacznej aktywności w Chinach. GAP w 2017 r. rozpoczął współpracę z WeChatem, otworzył flagowy sklep

¹⁵Xinhua, *China's building materials sector sees steady growth*, chinadaily.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

¹⁶Xinhua, *China's steel prices hold steady in October*, chinadaily.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

¹⁷Xinhua, *China's iron and steel industry maintains steady growth*, chinadaily.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

w Szanghaju oraz sklep dla dzieci w Hangzhou. Analitycy zwracają uwagę na to, że zachodnie firmy nie mogą skupiać się na konkurencji cenowej, lecz muszą digitalizować swoje usługi oraz podwyższać ich jakość¹⁸.

4. 14 listopada 2018 r. Krajowe Biuro Statystyczne (国家统计局) na otwartej konferencji podsumowało październikowe wyniki gospodarcze. Wskaźniki produkcji, usług oraz zatrudnienia świadczą o tym, że chińska gospodarka jest stabilna. Występuje przyspieszona zmiana strukturalna produkcji, spowodowana zastosowaniem zaawansowanych technologii. Produkcja *high-tech* osiągnęła wzrost o 12,4% rok do roku. Rzecznik Krajowego Biura Statystycznego zwrócił jednocześnie uwagę na to, że występuje silna presja zewnętrzna wywołana niepewnością co do przyszłości gospodarczej¹⁹.
5. Krajowe Biuro Statystyczne opublikowało wyniki sprzedaży konsumenckiej za październik. Sprzedaż wzrosła o 8,6% w porównaniu do analogicznego okresu w poprzednim roku, osiągając wartość 3,5 trylionu RMB. W tym okresie sprzedaż towarów konsumenckich dynamiczniej zwiększyła się na obszarach wiejskich (9,7%) niż miejskich (8,4%)²⁰.
6. 14 listopada 2018 r. w Nantong odbyła się konferencja pt. „Deep Integration Conference on Big Data and the Real Economy” (大数据和实体经济深度融合大会). W trakcie konferencji przemówienie wygłosił Wang Xinzhe, główny ekonomista Ministerstwa Przemysłu i Technologii Informacyjnej. W swoim przemówieniu podkreślił plany władz centralnych w zakresie integracji nowoczesnych technologii (Big Data, AI, 5G) z tradycyjnym przemysłem. Wang Xinzhe zapowiedział przyspieszenie budowy infrastruktury dla sieci 5G w całych Chinach²¹.
7. Pierwsze trzy składy metra wyprodukowane przez CRRC Dalian Co Ltd opuściły taśmę produkcyjną. Łącznie CRRC ma wyprodukować 69 składów, które zostaną wykorzystane w indyjskim mieście Nagpur. Spółka zaopatruje w składy metra m.in. Nigerię, Malezję oraz Nową Zelandię.
8. 1 listopada 2018 r. rozpoczęto budowę trasy szybkiej kolei na odcinku Pekin – Zhangjia. Pierwszy etap – położenie szyn na całej trasie – zostanie zakończony do 30 maja 2019 r. Projekt jest związany z przygotowaniem Pekinu do XXIV Zimowych Igrzysk Olimpijskich w 2022 r. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
9. Trwają prace nad budową autostrady prowadzącej do lotniska Beijing Daxing International Airport. Zgodnie z planami ma to być największe na świecie lotnisko i pełnić rolę centralnego portu komunikacyjnego. Zakończenie budowy autostrady zaplanowano na połowę 2019 r. Lotnisko ma zostać oddane do użytku we wrześniu 2019 r. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
10. Dolce & Gabbana wychodzi z mody w Chinach. Ich kontrowersyjna kampania reklamowa, która prezentuje chińską modelkę jedzącą spaghetti i pizzę pałeczkami, wywołała burzę wśród Chińczyków i została uznana za obraźliwą oraz rasistowską. Rocznie

¹⁸ 中国服装网, 零售市场正不断发生变化 快时尚行业亟需数字化转型, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

¹⁹ 人民网-财经频道, 统计局: 十月份经济运行呈现三大主要特点, people.cn.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

²⁰ 人民网-财经频道, 统计局: 10月份社会消费品零售总额增长8.6%, people.cn.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

²¹ 人民网-财经频道, 王新哲: 推动新一代信息技术与制造业深度融合, people.cn.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

włoski dom mody Dolce & Gabbana uzyskuje 1,5 mld USD przychodu. Jeśli udział chińskiej sprzedaży jest zbliżony do sprzedaży konkurentów z segmentu, to około 500 mln USD może być zagrożone przez ten skandal²².

Tło

XXIV Zimowe Igrzyska Olimpijskie w Pekinie

W 2022 r. odbędą się XXIV Zimowe Igrzyska Olimpijskie w Pekinie oraz w pobliskich miastach prowincji Hebei. To już druga impreza olimpijska, która odbywa się w stolicy Państwa Środka²³. Władze ChRL traktują międzynarodowe imprezy sportowe jako element dyplomacji i polityki wewnętrznej. W perspektywie międzynarodowej jest to okazja dla Pekinu do prezentacji atutów Chin, m.in.: szybko rozwijającej się gospodarki, organizacji wielkiej imprezy dopiętej na ostatni guzik, rozwiniętej infrastruktury, postępu technologicznego, przyjazności obywateli ChRL. Kluczowe dla Pekinu będzie przeciwstawienie się narracji amerykańskiej poprzez zademonstrowanie własnego potencjału technologicznego międzynarodowej opinii publicznej krytykującej Chiny za autorytarne praktyki. Z pewnością możemy się spodziewać wykorzystania komercyjnej technologii rozpoznawania twarzy, transportu autonomicznego, elektromobilności i sztucznej inteligencji. Jednocześnie w wystąpieniach publicznych będzie dominowało przesłanie o rozwoju gospodarczym opartym na pokoju oraz poszanowaniu praw człowieka.

Z drugiej strony Pekin umiejętnie wykorzystuje organizację igrzysk do pobudzenia sektora infrastruktury, tak aby kluczowe projekty, w szczególności Beijing Daxing International Airport, były w pełni funkcjonalne przed imprezą. Znaczenie tego projektu można porównać do Centralnego Portu Komunikacyjnego (CPK) realizowanego przez polski rząd. Jest to flagowa inicjatywa mająca przyspieszyć rozwój logistyki i turystyki w Chinach. Największy na świecie port lotniczy ma posiadać siedem pasów startowych i obsługiwać ponad 600 tys. lotów i 100 mln pasażerów rocznie. Władze centralne ChRL poprzez inwestycje infrastrukturalne chcą stymulować gospodarkę, co w świetle organizacji tak dużej imprezy sportowej jest w pełni uzasadnione. Wpisuje się to również w chińską strategię rozwoju infrastruktury określaną jako „osiem horyzontalnych i osiem wertykalnych” (八纵八横) połączeń szybkiej kolei, z zachodu na wschód oraz z północy na południe²⁴, obejmującą także połączenie Pekin – Zhangjia.

Trzecim aspektem jest sukces sportowy, który dla Pekinu jest równie ważny, co dwa pozostałe. Chińczycy uznają, że jest on ważny, gdyż pokazuje, iż Państwo Środka może konkurować i wygrywać z Zachodem, i to grając na jego zasadach. Dodatkowo stymuluje to rozwój sektora sportowego oraz promuje zdrowy tryb życia. Więcej o tym w dodatku sektorowym.

²² Clara Ferreira-Marques, *Breakingviews - Dolce & Gabbana's Chinese outfit proves reversible*, reuters.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

²³ W 2008 r. odbyły się w Pekinie XXIX Letnie Igrzyska Olimpijskie.

²⁴ 经济参考报, 我国“八纵八横”高铁网最北“一横”开始运行试验, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

Wnioski

Rząd

- Doświadczenie związane z lotniskiem Beijing Daxing International Airport stanowi źródło wiedzy na temat budowy Centralnego Portu Komunikacyjnego. Oprócz ogromnego rozmiaru i przepustowości **na szczególną uwagę zasługuje połączenie go z innymi rodzajami transportu – szybką koleją, metrem oraz autostradą. Pekin jednocześnie wykorzystał Zimowe Igrzyska Olimpijskie do intensyfikacji prac nad infrastrukturą, co pozwoliło skompensować część kosztów w ramach przygotowań do olimpiady.** Podobnie jak stało się to w Polsce w trakcie przygotowań do Euro 2012, kiedy to organizacja imprezy była impulsem do dokonania koniecznych inwestycji drogowych.

Przedsiębiorcy

- **W przypadku organizacji zimowych igrzysk obok konkurencji sportowej niezwykle istotny będzie aspekt komercyjny.** Olimpiada będzie cieszyła się ogromną popularnością fanów z Państwa Środka, a marki, które będą promowane w trakcie imprezy, mają szanse zaistnieć w świadomości konsumentów z Chin.
- Przykład **GAP** pokazuje stopień konkurencyjności chińskiej sprzedaży detalicznej. Wielkie koncerny mimo dobrych kampanii marketingowych mają problemy, aby utrzymać się na tym rynku. W szczególności **trudnej sytuacji znajdują się marki zagraniczne, które znane są z niskiej ceny.**
- **Pomimo znacznych inwestycji w nieruchomości w 2018 r. analitycy prognozują załamanie się tego rynku w 2019 r.** Związane to jest ze spadającą liczbą sprzedawanych mieszkań przy jednoczesnym wzroście podaży nowych nieruchomości.

FINANSE

Streszczenie

- ▶ Koniec 2018 r. w Chinach to czas implementacji reformy podatku dochodowego od osób fizycznych oraz zapowiedź reformy opodatkowania osób prawnych.
- ▶ Pekin wprowadza kolejne narzędzia walki z brakiem płynności na giełdzie.
- ▶ Chiny odnotowują spektakularny awans w rankingu „Doing Business 2019” opublikowanym przez Bank Światowy.
- ▶ W grudniu 2018 r. dojdzie do otwarcia długo oczekiwanego mechanizmu łączącego giełdę londyńską i szanghajską.

Wydarzenia

1. W listopadzie doszło do stabilizacji kursu RMB. 7 listopada 2018 r. kurs RMB wzrósł o 10 punktów bazowych do kursu USD, do poziomu 6,9065. Analitycy podkreślają, że w dalszym ciągu istnieje presja na obniżkę RMB, powodowana przez wzrost kursu dolara amerykańskiego²⁵.
2. 20 października 2018 r. Ministerstwo Finansów oraz Krajowa Administracja Podatkowa (国家税务总局) wydały okólnik „Przejściowe środki dotyczące specjalnych odliczeń w podatku od osób fizycznych” (个人所得税专项附加扣除暂行办法). Okólnik ten jest instrumentem wprowadzającym reformę, która częściowo weszła już w życie 20 października 2018 r. Pełna implementacja ma nastąpić do 1 stycznia 2019 r. Reforma ma spowodować wzrost dochodów rozporządzalnych obywateli ChRL. Gospodarstwa domowe będą mogły skorzystać z odliczeń na edukację dzieci (1000 RMB), z zakupu nieruchomości na kredyt (1000 RMB/miesiąc) czy z tytułu samotnego wychowywania dziecka (2000 RMB/miesiąc)²⁶.
3. Jednocześnie trwają dyskusje nad reformą podatku dochodowego od osób prawnych²⁷. 6 listopada premier Li Keqiang zapowiedział, że celem reformy jest zmniejszenie kosztów transakcyjnych chińskich spółek. Do osiągnięcia tego celu służą następujące środki: zmniejszenie obciążenia podatkowego przedsiębiorstw, informatyzacja systemu podatkowego oraz premiowanie wydatków społecznych²⁸.

²⁵ 中国证券报, 人民币中间价回升 汇率预期继续持稳, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

²⁶ 人民日报海外版, 个税减免大礼包 算算我能得多少, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

²⁷ 经济参考报, 更大力度普惠性降税费举措呼之欲出, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

²⁸ 证券日报, 高层频频点题“减税” 相关举措加速落地可期, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

4. Według rankingu „Doing Business 2019” Banku Światowego Chiny znacznie poprawiły środowisko biznesowe. W tym roku Państwo Środka znalazło się na 46. miejscu rankingu. W przeciągu roku Chiny awansowały o ponad 30 pozycji. Jest to skutek poprawy warunków handlu *cross-border*, rozwiązywania sporów handlowych oraz obniżki stawek celnych²⁹.
5. W grudniu ma dojść do otwarcia „Huluntong” (沪伦通), czyli mechanizmu wymiany pomiędzy giełdą szanghajską a giełdą londyńską. Kwity depozytowe spółek notowanych na tych giełdach będą mogły być sprzedawane na giełdzie partnerskiej. 12 października 2018 r. opublikowano regulamin tego mechanizmu. 8 listopada 2018 r. wiceprzewodniczący chińskiego regulatora ds. papierów wartościowych (中国证监会) zapowiedział, że „Huluntong” rozpocznie działalność do końca roku³⁰. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
6. Chiński regulator do spraw rynku ubezpieczeń ukarał pięć banków za złamanie regulacji dotyczących pożyczek. Chodziło o udzielanie pożyczek konsumpcyjnych, które były wykorzystywane na zakup nieruchomości, tym samym obchodzono procedury wymagane przy zaciąganiu pożyczek hipotecznych.
7. 6 listopada 2018 r. chiński regulator do spraw papierów wartościowych opublikował nowe zasady dla spółek notowanych na giełdzie (*Guiding Opinions on Improving the Stock Trading System of Listed Companies* - 关于完善上市公司股票停复牌制度的指导意见). Dotyczą one wstrzymania notowania akcji spółek oraz ich przywracania. Ma to rozwiązać problem braku płynności spowodowanego przez spółki wstrzymujące notowania swoich akcji, tzw. *holdouty* (钉子户).
8. Władze centralne zapowiedziały wsparcie finansowe dla prowincji, które borykają się z problemem spowolnienia gospodarczego. Wsparcie to będzie przeznaczane na projekty infrastrukturalne oraz zielone inwestycje, w szczególności w zakresie oszczędności wody oraz zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza.
9. Algieria zawarła z chińską spółką państwową CITIC Group umowę na budowę fabryki fosforanów. Inwestycja o wartości 6 mld USD zostanie zakończona do 2022 r. i stworzy 3 tys. miejsc pracy.

Tło

Współpraca Wielkiej Brytanii z Chinami

W trakcie trwania dyskusji nad kształtem planowanego Brexitu Wielka Brytania i Chiny intensyfikują współpracę gospodarczą. Przykład „Huluntong” nie jest jedynym sygnałem, że Brytyjczycy liczą na to, iż aktywność chińskich inwestorów skompensuje część strat związanych z opuszczeniem Unii Europejskiej. W trakcie China International Import Expo

²⁹ 经济参考报, 全球营商环境改革数量创出新纪录 世行大幅提升中国营商环境排名, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

³⁰ 证券日报, 沪伦通业务规则准备就绪 12月份“通车”可期, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

przewodniczący China-Britain Business Council James Sassoon stwierdził, że wdrożenie „Huluntong” to pierwszy krok do intensyfikacji obrotu papierami wartościowymi pomiędzy tymi dwoma krajami. Współpraca w zakresie rynków finansowych ma być stopniowo rozszerzana. Obecnie wdrażane są postanowienia dziewiątego „China-UK Economic and Financial Dialogue”, który odbył się w grudniu 2017 r. Wkrótce możemy się spodziewać dziesiątej edycji rozmów, podczas których zapadną decyzje co do dalszego rozwoju współpracy gospodarczej.

Chiny w Wielkiej Brytanii widzą szansę na zwiększenie płynności swojego rynku kapitałowego. Dodatkowo, w wyniku konfliktu handlowego ze Stanami Zjednoczonymi chińscy inwestorzy mają utrudniony dostęp do amerykańskiego sektora innowacyjnego. Inwestorzy z Państwa Środka liczą, że nowe partnerstwa, w tym z Wielką Brytanią, pozwolą im uzyskać dostęp do lokalnego kapitału innowacyjnego. Jednocześnie Wielka Brytania traci pozycję negocjacyjną przez Brexit, co z pewnością zostało zauważone przez elity polityczne z ChRL.

Wnioski

Rząd	▶ W wyniku przeprowadzenia 314 reform Chiny w ciągu jednego roku awansowały o ponad 30 pozycji, na 46. miejsce w rankingu „Doing Business 2019”. Szybkość wprowadzania reform w Chinach pokazuje skuteczność rządu centralnego. Pekin intensyfikuje działania mające zwiększyć atrakcyjność swojej gospodarki ze względu na spodziewane konsekwencje konfliktu handlowego. Warto jednocześnie zwrócić uwagę, że zdecydowana poprawa pozycji ChRL wynika z reform mających na celu ułatwienie wymiany handlowej. ▶ Chiński eksport do USA w 2017 r. wyniósł 129 mld USD. Cła oraz restrykcje handlowe ze strony Stanów Zjednoczonych zdecydowanie zmniejszają wolumen eksportu. Chiny starają się zastąpić popyt stymulowaniem rynku wewnętrznego. Głównym narzędziem realizacji tego celu staje się reforma podatkowa zmierzająca do zwiększenia dochodu rozporządzalnego mieszkańców Państwa Środka. ▶ Rynek finansowy w Chinach jest niezwykle restrykcyjny, z tego względu reaguje jedynie wówczas, gdy impuls płynie od władz centralnych i spółek skarbu państwa. Chińskie organy regulacyjne w ostatnim okresie są niezwykle aktywne. Działania organów zmierzają do rozwiązania lokalnych problemów z płynnością oraz stopniowej i kontrolowanej internacjonalizacji rynku.
Przedsiębiorcy	▶ Chiny zawdzięczają swoją wysoką pozycję w rankingu „Doing Business 2019” stworzeniu dobrych warunków dla handlu transgranicznego, obniżce stawek celnych oraz krótkiemu czasowi rozwiązywania sporów gospodarczych. Jest to odzwierciedleniem realizacji inicjatywy „Pasa i Szlaku”, która ma przyczynić się do zwiększenia wymiany handlowej z Chinami. Polscy przedsiębiorcy mogą skorzystać z chińskich reform, w szczególności w sektorach, które nie są restrykcyjnie uregulowane, takich jak: odzież, produkty spożywcze przetworzone, kosmetyki. ▶ W kolejnych latach dochód rozporządzalny obywateli ChRL będzie rósł nie tylko w efekcie wzrostu gospodarczego, ale również przez obniżkę obciążeń fiskalnych. Wzrost zamożności mieszkańców Państwa Środka oznacza, że chętniej będą oni sięgać po produkty zagraniczne.

HIGH-TECH ORAZ E-COMMERCE

Streszczenie

- ▶ 11 listopada ma miejsce coroczne „Święto Singli”, które jest odpowiednikiem amerykańskiego „Black Friday”. Jest to „festiwal” zakupów online. W tym roku padły kolejne rekordy sprzedaży. Jednocześnie ten dzień pokazał, jak bardzo prawo nie nadąża za rozwojem technologii.
- ▶ Chiny uzyskały dostęp do oprogramowania używanego przez NATO i Stany Zjednoczone w trakcie operacji wojskowych.
- ▶ Według analityków Worldplay Chiny pozostaną światowym liderem rynku e-commerce co najmniej przez cztery kolejne lata.
- ▶ Administracja miasta Guangzhou wykorzystuje technologie mobilne do rozwiązywania sporów przy pomocy aplikacji WeChat.
- ▶ Prowadzone są prace testowe nad siecią 5G w Chongqingu. Stworzono tam eksperymentalny obszar, na którym można korzystać z tych usług.
- ▶ Modyfikacje DNA dzieci przez chińskiego naukowca wywołały światowy skandal.

Wydarzenia

1. Generalna Administracja Nadzoru Rynku (市场监管总局) z okazji „Święta Singli” w Chinach, czyli największego święta zakupów internetowych, przeprowadziła specjalną kontrolę ponad 500 partii różnych produktów. Skontrolowano m.in.: ubrania dla niemowląt, urządzenia do gotowania ryżu, elektryczne szybkowary, czajniki elektryczne. Kontrola wykazała, że 81 partii produktów nie zawierało nazwy ani adresu producenta, co naruszało wymogi ustawy o jakości produktów, a 37 partii produktów było podejrzewanych o brak odpowiednich certyfikatów dotyczących jakości i bezpieczeństwa produktów. Wyniki inspekcji zostały przekazane do platform e-commerce z wymogiem wzmocnienia nadzoru nad jakością produktów³¹. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
2. „Święto Singli” stało się najważniejszym „festiwalem” e-commerce na świecie. Liczba transakcji rośnie z roku na rok, ale jest to także okres rekordowych wszelkiego rodzaju naruszeń praw konsumentów. Konieczne jest zwiększenie wysiłków w zakresie ochrony danych osobowych, zapewnienia uczciwej konkurencji i ochrony praw konsumentów. Od 1 stycznia 2019 r. zostanie wdrożona ustawa o handlu elektronicznym, która jest pierwszym kompleksowym prawem w dziedzinie e-commerce w Chinach.

³¹ Xinhua, 市场监管总局抽查双11电商:44批次不达标, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

Zapewni ona podstawę prawną dla ochrony praw konsumentów przy zakupach online³². **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**

3. Obrót T-mall 11 listopada 2018 r. wyniósł 213,5 mld RMB. Sprzedaż telefonów komórkowych Apple przekroczyła 100 mln RMB w 30 minut, elektryczne szczoteczki do zębów sprzedawały się średnio w ilości 120 tys. w ciągu godziny, marka Lancome sprzedała 300 tys. butelek perfum w ciągu 8 godzin. Według analityków chińscy konsumenci powracają do racjonalnych zakupów, mają tendencję do składania zamówień zgodnie z ich rzeczywistymi potrzebami, a cena nie jest już dla nich najważniejszym czynnikiem³³. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
4. Chiny będą nadal największym rynkiem e-commerce na świecie w ciągu najbliższych czterech lat, zgodnie z nowym raportem Worldpay, światowego lidera w dziedzinie obsługi płatności wielowalutowych. Worldpay przewiduje, że największymi rynkami handlu elektronicznego w ciągu najbliższych czterech lat będą: Chiny (1,78 biliona USD), Stany Zjednoczone (1,15 biliona USD) i Wielka Brytania (314,5 mld USD)³⁴.
5. Miejskie Biuro Sprawiedliwości w Guangzhou oficjalnie rozpoczęło testy nad uruchomioną na platformie WeChat zakładką „Smart Mediation”. Ten sądowy system jest pierwszym innowacyjnym narzędziem do mediacji online za pośrednictwem WeChat. Władze tłumaczą, że wykorzystanie nowych technologii może znacznie skrócić proces mediacji, zaoszczędzić koszty i pozwoli na zorganizowanie zdalnych spotkań mediacyjnych dla szerokiego grona odbiorców³⁵.
6. W Chengdu 14 listopada 2018 r. odbyło się pierwsze spotkanie China-Africa E-commerce Industrial Development Forum, na którym omawiano kwestie dotyczące handlu międzynarodowego i inwestycji przemysłowych. Forum przyciągnęło ambasadorów i doradców z 19 krajów afrykańskich, w tym z Etiopii, Gwinei, Kamerunu i Ghany. W Chengdu zebrało się również ponad 500 chińskich przedstawicieli przedsiębiorstw państwowych i prywatnych oraz ekspertów, aby omówić perspektywy chińsko-afrykańskiego przemysłu e-commerce oraz zaplanować przyszły rozwój chińsko-afrykańskiego handlu.
7. Pierwsza sieć testowa 5G została uruchomiona w Chongqing. Jest to kolejny krok w kierunku komercjalizacji 5G w Chinach. Chongqing jest jednym z pierwszych miast zatwierdzonych przez chińską Narodową Komisję Rozwoju i Reform do budowy i testowania projektów 5G. Na powierzchni 2,4 km² prezentowane są możliwości 5G oraz innych innowacyjnych technologii.
8. Chiny z powodzeniem wysłały dwie satelity BeiDou-3 w kosmos z Xichang Satellite Launch Center. Satelity są 42. i 43. aparatem w systemie nawigacji satelitarnej BeiDou (BDS) oraz 18. i 19. z serii BeiDou-3. Satelity z powodzeniem weszły na swoją wyznaczoną orbitę po ponad trzech godzinach od startu i dołączą do konstelacji z 17 satelitami

³² 中国青年报, “双11” 购物节 少点套路行不行, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

³³ 光明日报, “双11” 十年: 见证我国消费升级变迁, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

³⁴ Fan Feifei, *Mobile commerce is the next big market for global merchants*, chinadaily.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

³⁵ 法制日报, 广州首推 “智慧调解” 微信平台, people.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

- BDS-3. Plany przewidują uruchomienie konstelacji BeiDou-3 przed końcem tego roku, aby zapewnić podstawowe usługi nawigacyjne dla krajów i regionów uczestniczących w inicjatywie „Pasa i Szlaku”.
9. Chińscy naukowcy wykonali ważny krok w ramach globalnego dążenia do wykorzystania energii z syntezy jądrowej, procesu zachodzącego naturalnie w słońcu. Zespół naukowców z chińskiego Instytutu Fizyki Plazmowej ogłosił, że reaktor – nazywany „sztucznym słońcem” – osiągnął temperaturę 100 mln stopni Celsjusza, czyli temperaturę wymaganą do utrzymania reakcji syntezy jądrowej. Jest to temperatura ponad 6 razy wyższa niż temperatura panująca we wnętrzu Słońca. Reaktor w przyszłości odblokuje źródło niemal nieograniczonej czystej energii, która według niektórych może ocalić planetę przed kryzysem klimatycznym.
 10. Chiny pozyskały wielkoformatowe oprogramowanie używane przez NATO i Stany Zjednoczone w trakcie operacji wojskowych. Oprogramowanie pomaga planistom „wizualizować i analizować zmiany na pozycjach wroga lub oceniać informacje o celu w czasie rzeczywistym” w celu dostosowania odpowiednich parametrów misji. Narzędzie to może analizować dane i generować płynne wizualizacje z szybkością 100 obliczeń na sekundę, z dokładnością do 3 cm (jeden cal) i na skalę globalną³⁶.
 11. Chiński genetyk, który oszołomił świat, twierdząc, że stworzył pierwsze dzieci poddane edycji genów, w końcu zmierzył się z opinią publiczną, przepraszając za burzę, którą rozpętał, ale broniąc swojego wysoce kontrowersyjnego eksperymentu i wyrażając dumę ze swojego osiągnięcia. Wykorzystał on w swoich badaniach metodę CRISPR/Cas, która umożliwia manipulację genomem wybranych organizmów, w tym przypadku bliźniaków. Za zmianę DNA dzieci naukowiec jest krytykowany za nieetyczne naukowe badania³⁷.

Tło

„Święto Singli” w Chinach

11 listopada każdego roku to tzw. Święto Singli w Państwie Środka. Festiwal obchodzony jest od 1990 r., kiedy studenci Nanjing University będący singlami szukali sposobu na przełamanie swojej samotności. Wybrano datę 11.11, gdyż liczba jeden symbolizuje samotne osoby, a w tej dacie występuje aż czterokrotnie. Nie jest to oficjalne święto w Chińskiej Republice Ludowej, a dopiero w 2010 r. zostało skomercjalizowane przez internetowego giganta firmę Alibaba. W 2010 r. sprzedaż na portalach Alibaby w ciągu jednego dnia wzrosła o 1700%, a w kolejnym roku o 456%³⁸. W 2012 r. Alibaba zarejestrowała

³⁶ Stephen Chen, *China matches Nato in information arms race with deal for 'Ferrari of war room software'*, scmp.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

³⁷ Elizabeth Cheung, *Unrepentant Chinese scientist He Jiankui apologises for sparking global controversy, but says he is proud of his achievement*, scmp.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

³⁸ Echo Huang, *Ten years of Singles' Day, China's ridiculously huge shopping festival*, qz.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

skutecznie znak towarowy „双十一”. W kolejnych latach sprzedaż tego dnia na platformach grupy Alibaba (taobao, tmall) rosła, by w 2018 r. osiągnąć ponad 213 mld USD. Warto zwrócić uwagę, że pomimo iż Alibaba dominuje na festiwalu zakupowym, to jest jednym z licznych właścicieli platform sprzedażowych.

Chińskie walentynki przekształciły się w komercyjny szal, który może mieć dwa uzasadnienia. Pierwsze z nich zakłada, że Chińczycy kupują wtedy prezenty dla ukochanej osoby. Drugie zaś, że swoją samotność próbują rekompensować sobie rzeczami materialnymi.

Dla podmiotów gospodarczych jest to czas wielkich wyprzedaży oraz specjalnych promocji. Producenci odzieży, gadżetów, elektroniki, biżuterii, kosmetyków, a nawet produktów spożywczych, prześcigają się w przygotowaniu specjalnej oferty na ten właśnie dzień. Sprzedaży tego dnia przez platformę tmall.com musi zostać zorganizowana co najmniej pół roku przed samym wydarzeniem. Tegoroczne przykłady – sprzedaż produktów Apple o wartości ponad 100 mln RMB czy sprzedaż 120 tys. szczoteczek elektrycznych – pokazują skalę tego wydarzenia. Jednocześnie tylko globalni gracze mogą poradzić sobie z zapewnieniem wystarczającej ilości produktów oraz odpowiednią promocją.

Wnioski

Rząd

- Chiński rynek e-commerce jest największy na świecie i zgodnie z prognozami w ciągu czterech kolejnych lat nadal utrzyma dynamiczne tempo wzrostu. Jednocześnie gwałtowny wzrost sprzedaży internetowej spowodował, że prawo nie nadąża za rozwojem technologii. Obecnie Chiny wdrażają regulacje mające zapewnić ochronę konsumentów. Wprawdzie prawa konsumentów są lepiej chronione w Polsce niż w Chinach, lecz **monitoring prawodawstwa chińskiego może pomóc antycypować konieczne zmiany legislacyjne wynikające z postępu technologicznego.**
- Chiny testują sieć 5G, współpraca na tym polu mogłaby uczynić z Polski lidera w Europie i stymulować nasz wzrost gospodarczy.
- Pekin osiąga kolejne sukcesy w rozwoju technologii kosmicznych. W Polsce ten sektor również się rozwija. **Komercjalizacja polskich technologii kosmicznych z chińskim partnerem może być alternatywą dla niektórych firm.**
- Guangzhou testuje użycie aplikacji mobilnych w postępowaniach mediacyjnych. **Implementacja nowych technologii w sądownictwie mogłaby znacznie przyspieszyć czas postępowań sądowych w Polsce.**

Samorząd

- **Samorządy w Polsce powinny podejmować starania w celu promocji Polski, regionu oraz produktów regionalnych.** Chengdu, w którym zorganizowano China-Africa E-commerce Industrial Development Forum, rozwija również współpracę z miastem Łódź. **Podobne fora promujące województwa regionu Europy Środkowo-Wschodniej cieszyłyby się równie dużym zainteresowaniem.**

- ▶ **Większość polskich przedsiębiorstw jest za mała, by skorzystać na „Święcie Singli” organizowanym przez grupę Alibaba czy JD.** Nie są to jednak jedyne platformy, które notują olbrzymie zyski w tym okresie. **Polskie firmy mogą wybrać mniejsze lub wyspecjalizowane platformy e-commerce.** **Chiński dzień singla zdecydowanie powinien zostać uwzględniony w strategii wejścia na rynek chiński.**
- ▶ Pomimo wejścia w życie nowej ustawy o handlu elektronicznym i zwiększenia kontroli nad sprzedażą towarów przez Internet, *cross-border e-commerce* pozostaje w dalszym ciągu najłatwiejszym sposobem wejścia na chiński rynek.

ROLNICTWO I SEKTOR SPOŻYWCZY

Streszczenie

- ▶ Afrykański pomór świń powoduje obniżkę cen wieprzowiny w niektórych regionach Chin. Władze ChRL rozważają skup interwencyjny.
- ▶ Producenci żywności, w szczególności z sektora mleczarskiego, rozpoczynają konkurencję jakościową.
- ▶ Prowincja Yunnan tworzy markę lokalną dla organicznej i zdrowej żywności.
- ▶ Władze lokalne w prowincji Heilongjiang podwajają subsydia dla producentów soi.

Wydarzenia

1. Ceny wieprzowiny w niektórych częściach Chin spadły o ponad 20% od sierpnia tego roku. Powodem tych spadków jest epidemia afrykańskiego pomoru świń (ASF), która dotarła do Chin. Władze zdecydowały się na wprowadzenie surowych zakazów transportu żywca między regionami. Decyzja wpłynęła na wzrost podaży żywca w niektórych prowincjach. Chińskie ministerstwo rolnictwa rozważa wykorzystanie rezerw państwowych do zakupu zapasów trzody w celu wsparcia rolników dotkniętych ASF.
2. Rośnie konkurencja na rynku mleka w proszku. Standardem jakości stało się organiczne pochodzenie produktu. Wszystkie znaczące koncerny, takie jak: Abbott, Nestlé, Wyeth, Feihe, Jianhe Group, Aoyou, zdecydowały się na wypuszczenie na rynek produktów z wysokiej półki. Sprzedaż organicznego mleka w proszku w Chinach w latach 2016–2018 osiągnęła wartość odpowiednio: 1,82 mld RMB, 2,67 mld RMB oraz 3,92 mld RMB³⁹.
3. Prowincja Yunnan promuje produkty rolne lokalnych producentów jako organiczną żywność wysokiej jakości. Władze samorządowe tej prowincji przyjęły delegacje z ponad 20 krajów w „Yinhe Modern Agricultural Science and Technology Demonstration Park”. Celem wizyty była promocja lokalnych produktów rolnych oraz spożywczych. Działania samorządu są przykładem skutecznej promocji regionu oraz lokalnych rolników⁴⁰. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
4. W powiecie Shuyang, w prowincji Anhui, władze lokalne wykorzystały technologię do promocji produktów rolnych. Każdy produkt oznaczony jest kodem QR, po zeskanowaniu którego konsument otrzymuje informacje o cenie, producencie oraz miejscu

³⁹ 南方日报, 高端奶粉市场竞争日趋激烈 有机奶粉已成乳企“标配”, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁴⁰ 农民日报, 云南打造“绿色食品牌”蔬菜远销海内外, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

produkcji. Za projekt odpowiada samorząd powiatu Shuyang. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**

5. Producenci kukurydzy w Chinach obawiają się dużych wahań cen. Ceny kukurydzy w 2016 r. spadły znacznie, po czym podwyższyły się po zapowiedzi użycia kukurydzy do produkcji biopaliwa. Zapowiedź władz centralnych nie została jednak zrealizowana. Podwyżka cen była spowodowana głównie obniżeniem podaży z powodu rezygnacji wielu rolników z upraw. Obecnie ceny są na satysfakcjonującym poziomie, ale rolnicy obawiają się nagłego ich spadku⁴¹.
6. Chiny intensyfikują działania na rzecz bioróżnorodności. Ministerstwo Rolnictwa oraz Wsi opublikowało projekt rozporządzenia dotyczącego roślin będących pod ochroną w Chińskiej Republice Ludowej (中华人民共和国农业植物新品种保护名录). Obecnie trwają konsultacje publiczne nad projektem. Obywatele ChRL mogą wyrazić swoje zdanie na temat projektu przy pomocy strony: china-law.gov.cn⁴².
7. Władze prowincji Heilongjiang zdecydowały się podwoić subsydia dla rolników uprawiających soję. Obecnie wynoszą one 320 RMB/mu⁴³. Jest to rezultat braku podaży ze względu na nałożone przez Chiny cła na import soi z USA.

Tło

Nowe technologie w rolnictwie

Ogromne zapotrzebowanie na produkty rolno-spożywcze w Chinach powoduje, że Państwo Środka uzależnione jest od importu. Władze centralne dążą do zmniejszenia wpływu czynników zewnętrznych na funkcjonowanie swojej gospodarki. Głównym kierunkiem działań jest zwiększenie produkcji krajowej oraz podniesienie jej jakości. Przykład wojny celnej pomiędzy USA a Chinami pokazuje, jak sytuacja międzynarodowa może negatywnie wpłynąć na sektor. Producenci rolni nie w pełni realizują zamierzenia władz i priorytetowo traktują wzrost produkcji, co ma zapewnić im większe dochody, zaniedbując jakość, co powoduje, że co chwilę w Chinach wybucha skandal na tym tle. Sytuacje takie prowadzą do spadku zaufania konsumentów do produktów chińskich i szukania zagranicznych alternatyw. Jednocześnie pomimo ścisłej kontroli sanitarnej nie wszystkie czynniki są przewidywalne, tak jak chociażby afrykański pomór świń (ASF).

Odpowiedzią na wskazane problemy nękające chińskie rolnictwo ma być zastosowanie współczesnych technologii w dwóch aspektach: produkcji oraz promocji. Rolnictwo odpowiada za około 8% PKB Chin, czyli 5,93 biliona RMB. Straty w rolnictwie szacuje się rocznie na około 0,5 biliona RMB⁴⁴. Więksi gracze na rynku rolnym w Chinach testują

⁴¹ 新华网, 种植结构调整, 深加工能力提升, 黑龙江玉米市场购销活跃, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁴² 农业农村部网站, 农业农村部关于《中华人民共和国农业植物新品种保护名录(第十一批)(征求意见稿)》公开征求意见的通知, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁴³ Mu – chińska jednostka miary (około 0,33 ha).

⁴⁴ 科技日报, AI变身农业“医生” 问诊作物病虫害, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

rozwiązania z zakresu sztucznej inteligencji. Chińskie firmy wprowadzają technologię analizy zdjęć pól uprawnych oraz analizy danych, które pozwalają ocenić stan upraw, ewentualne choroby oraz przekroczenie użycia pestycydów. Na podstawie zebranych danych technologia stawia „diagnozę” oraz „sugeruje leczenie”.

Jednocześnie samorządy dążą do zmiany percepcji chińskich produktów rolnych. Samorząd prowincji Yunnan tworzy markę dla produktów rolnych, którą promuje w kraju i za granicą. Powiat Shuyang wykorzystał popularną w Chinach technologię kodu QR do budowy marki rolników. Każdy produkt rolno-spożywczy opatrzony jest naklejką z kodem. Konsument po zeskanowaniu swoim telefonem kodu QR uzyskuje informację o producencie, miejscu produkcji oraz cenie. Czyni to zakupy bardzo spersonalizowanymi, wzmacnia lokalny patriotyzm, a nawet buduje markę poszczególnych rolników.

Wnioski

Samorząd	▶ Chińskie samorządy wykazują aktywną postawę w promocji regionalnego rolnictwa. Tworzą własne marki eksportowe, tak jak prowincja Yunnan, i zapraszają międzynarodowe delegacje kupców, aby Ci mogli na własne oczy przekonać się o jakości produkcji. Wykorzystują również nowoczesne technologie (kody QR) do promowania konkretnych producentów i budowania lokalnego patriotyzmu.▶ Władze lokalne odgrywają kluczową rolę w zapobieganiu rozpowszechnianiu się ASF w Chinach. To do nich należy egzekwowanie zakazu transportu wieprzowiny między prowincjami.
Przedsiębiorcy	▶ Zastosowanie zaawansowanych technologii w rolnictwie nie tylko pozwala na poprawę jakości produkcji, ale także zwiększa zyski rolników. Chiny chcą stać się liderem w tym zakresie i wykorzystują w procesie produkcji sztuczną inteligencję oraz <i>machine learning</i>. Polscy producenci mogą skorzystać na tych technologiach.▶ Branża mleczarska w Chinach konkuruje jakością. Produkty organiczne to już standard. Konsumenti oczekują, że oferowane im produkty będą najwyższej jakości i są gotowi płacić za to wyższą cenę. Dostrzegły to zarówno zagraniczne koncerny, jak i lokalni gracze. Jeśli Polska branża mleczarska chce budować pozycję na tym rynku, musi dostosować się do trendu <i>consumption upgrade</i>.

MOTORYZACJA

Streszczenie

- ▶ Pomimo przyspieszenia tempa sprzedaży samochodów osobowych w Chinach, rok do roku sprzedaż spadnie o około 2%.
- ▶ Spadek sprzedaży nie jest odczuwalny dla samochodów luksusowych, w szczególności sportowych oraz SUV.
- ▶ Ford przywraca markę Lincoln do życia w Chinach. W ten sposób chce uniknąć ceł chińskich na samochody z USA.
- ▶ Pekin i Dalian stawiają na autobusy elektryczne. Do 2020 r. mają stanowić co najmniej połowę taboru.

Wydarzenia

1. Sprzedaż samochodów osobowych w Chinach wzrosła o 2,4% w październiku w stosunku do miesiąca poprzedniego i osiągnęła poziom prawie 2 mln sprzedanych aut. W porównaniu rocznym wynik ten jest jednak o 13,2% niższy. Po dziesięciu miesiącach 2018 r. sprzedaż samochodów kumulatywnie spadła o 2,1% w porównaniu z 2017 r.⁴⁵
2. Pomimo spadku sprzedaży samochodów osobowych w Chinach w 2018 r. Porsche odnotowało 10-procentowy wzrost rok do roku. Dużą popularnością cieszą się modele sportowe, w szczególności 911 oraz 718. Marka przypisuje swój sukces zamiłowaniu chińskich konsumentów do prędkości oraz liczy na rekordowy wynik w 2019 r.
3. Chińscy konsumenci, w przeciwieństwie do amerykańskich, nie lubią zapachu nowego samochodu. Według badań JD Power China ponad 10% konsumentów chińskich narzeka na uciążliwy zapach nowości. Ford złożył w Chinach wniosek patentowy dla technologii pozwalającej pozbyć się tego zapachu. Technologia zakłada suszenie samochodów przy użyciu słońca, co eliminuje przyczynę powstawania zapachu⁴⁶.
4. Ford planuje podbić Chiny przez przywrócenie do życia luksusowej marki Lincoln. Aby uniknąć ceł na amerykańskie samochody, produkcja samochodów będzie miała miejsce w Chinach we współpracy z chińskim partnerem. Rozpoczęcie produkcji zaplanowano na koniec roku 2019.
5. BMW stało się pierwszą zagraniczną spółką, która uzyskała pozwolenie na świadczenie usług przewozu osób (Taxi Business License). Spółka rozpocznie swoją działalność

⁴⁵ 经济日报-中国经济网, 10月车市下滑13.2% 全年负增长或成定局, xinhuanet.com (dostęp: 31.10.2018 r.).

⁴⁶ 环球网综合, 福特新专利汽车“晒日光浴” 消除新车难闻气味, xinhuanet.com (dostęp: 31.10.2018 r.).

- w Chengdu, gdzie zamierza ulokować 500 taksówek BMW serii 5. Usługi będą dostępne z poziomu aplikacji mobilnej.
6. Administracja miasta Dalian zapowiedziała wyeliminowanie do 2020 r. autobusów spalinyowych w transporcie publicznym i zastąpienie ich pojazdami elektrycznymi. Do 2025 r. cały transport publiczny ma być bezemisyjny. Podobnie wygląda sytuacja w Pekinie, gdzie celem, który ma zostać osiągnięty w 2020 r., jest 50-procentowy udział autobusów elektrycznych w transporcie publicznym. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
7. Przez ostatnie trzy lata chiński sektor samochodów z napędem elektrycznym był uznawany za najszybciej rozwijający się na świecie. W trakcie Lithium-Ion New Energy Industry International Summit Forum w Qingdao eksperci jednak stwierdzili, że był to okres ogromnego zamieszania, a wiele z ogłoszonych przełomów w technologii zakończyło się porażkami. Prognozy wskazują, że chiński rynek czeka weryfikacja, która zakończy się upadkiem nierentownych firm i konsolidacjami. Reorganizacja rynku związana jest z ograniczaniem wsparcia władz centralnych dla branży⁴⁷. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
8. Tesla ogłosiła, że modele S oraz X w Chinach będą o 12-16% tańsze. Obniżka cen spowodowana jest dostosowaniem cen do zasobności chińskich portfeli. Spółka liczy, że w ten sposób przyciągnie chińskich konsumentów i skompensuje im podwyżkę związaną z cłami⁴⁸.
9. SAIC General Motors stawia w Chinach na samochody elektryczne. Dyrektor generalny koncernu stwierdził, że spółka może w najbliższych dwóch, trzech latach odnotować gorsze wyniki finansowe, gdyż obecnie stawia na technologie przyszłości związane z samochodami napędzanymi alternatywnymi źródłami energii. Spółka zamierza również dostosować się do trendu podwyższania standardu konsumpcji (z ang. *consumption upgrade*)⁴⁹. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**

Tło

Samochody elektryczne w Chinach

Co tydzień w Chinach powstaje nowy start-up związany z samochodami elektrycznymi, który ogłasza przełomowe odkrycie i pozyskuje wielomilionowe finansowanie z rynku. Polityka władz ChRL, które do tej pory zasypywały firmy z branży dotacjami i subsydiami, doprowadziła do wytworzenia bańki spekulacyjnej, która niedługo zostanie poddana weryfikacji rynku. W trakcie Lithium-Ion New Energy Industry International Summit Forum w Qingdao eksperci surowo ocenili stan sektora, wskazując, że panuje w nim duże zamieszanie i rzeczywisty stan rozwoju jest niższy niż ten promowany przez firmy. Pomimo

⁴⁷ 经济日报-中国经济网, 锂电池产业进入深度洗牌期 安全问题引多方关注, xinhuanet.com (dostęp: 31.10.2018 r.).

⁴⁸ 新京报, 特斯拉降价救中国市场? 消费者不买账, xinhuanet.com (dostęp: 31.10.2018 r.).

⁴⁹ 北京青年报, 上汽通用提速新能源和后市场布局, xinhuanet.com (dostęp: 31.10.2018 r.).

negatywnej oceny nikt w Chinach nie ma wątpliwości, że jest to technologia przyszłości, a konsekwencja Pekinu doprowadzi do tego, że Państwo Środka za 10 lat rzeczywiście będzie krajem niskoemisyjnego transportu.

Globalne koncerny zdają sobie sprawę z tego, że inwestując w elektromobilność, w krótkiej perspektywie tracą część dochodów, jednak w przyszłości pozwoli im to dalej pozostać liderem na rynku. Wiedzą również, że technologie związane z NEV najszybciej będą rozwijane w Chinach. Z tego powodu zaangażowanie zagranicznych koncernów samochodowych w Chinach jest tak duże. Samochody elektryczne w Chinach będą produkować m.in. BMW, SAIC General Motors czy Tesla. Ta ostatnia jako jedyna nie zdecydowała się na joint venture z partnerem chińskim.

Wnioski

Rząd	► Nacisk na rozwój elektromobilności został przeniesiony z samochodów osobowych na transport publiczny. Pekin uznał, że wsparcie dla sektora prywatnego było wystarczające, a obecnie rynek musi zweryfikować występujących graczy. Dotacje są ograniczane przez kryterium ilościowe, co ma wymusić konsolidację rynku.
Samorząd	► Miasta i władze lokalne w Chinach wdrażają politykę w zakresie transportu niskoemisyjnego poprzez wymianę taboru. Obecnie przyjmowana jest zasada, że 90% nowych autobusów powinno być nisko- lub zeroemisyjnych. Miasta określają cele, które zakładają udział autobusów elektrycznych na poziomie 50% do 2020 lub 2022 r.
Przedsiębiorcy	► Zarówno chińskie, jak i międzynarodowe koncerny są pewne dwóch rzeczy: że NEV to przyszłość sektora, oraz że sektor ten najszybciej będzie rozwijał się w Chinach. Z tego względu koncerny są gotowe poświęcić krótkoterminowy dochód i inwestować w technologie przyszłości we współpracy z chińskimi partnerami. ► BMW uznało jednocześnie, że spadkowy trend w sprzedaży samochodów może wykorzystać do zwiększenia dochodów z innych źródeł, tym samym zdecydowało się na wejście na rynek usług przewozu osób. Koncern chce wykorzystać powszechny trend w postaci <i>consumption upgrade</i> poprzez oferowanie luksusowych usług przewozowych.

ENERGETYKA I ŚRODOWISKO

Streszczenie

- ▶ Chińska spółka po raz kolejny została wykluczona z przetargu w Polsce.
- ▶ Państwo Środka jest największym inwestorem na świecie w energetykę odnawialną.
- ▶ Sektor energetyki jądrowej w Chinach rozwinął się na tyle, że obecnie jest w stanie rozwijać się samodzielnie, bez zagranicznych spółek.
- ▶ Pekin walczy z zanieczyszczeniem środowiska, organizując masowe kontrole.

Wydarzenia

1. Krajowa Izba Odwoławcza (KIO) wykluczyła Shanghai Power Electric Construction z przetargu na rozbudowę instalacji termicznego przekształcania odpadów w Warszawie. KIO podzieliła opinię odwołującego, który twierdził, że złożone przez Shanghai Power Electric Construction referencje dotyczące wcześniej wykonanych spalarni w Azji nie są wiarygodne⁵⁰.
2. Chiny są największym na świecie inwestorem w energię odnawialną. Zgodnie z danymi zaprezentowanymi przez amerykańską organizację Natural Resources Defense Council w przeciągu ostatniej dekady Państwo Środka zainwestowało 46 mld USD w energetykę słoneczną oraz 58 mld USD w samochody elektryczne. Inwestycje te przybierały formę głównie dotacji oraz grantów na badania naukowe⁵¹.
3. Pekin uznał, że lokalni gracze są wystarczająco rozwinięci, aby samodzielnie budować reaktory jądrowe. Zgodnie z zapowiedzią Ministerstwa Finansów ChRL ulga podatkowa na import reaktorów jądrowych drugiej generacji zostanie zniesiona 1 stycznia 2019 r.
4. Irak zatwierdził umowę z chińską spółką Bohai Drilling Engineering Co. dotyczącą odwiertów w rejonie West Qurna II. Wartość umowy to 156,74 mln USD. Okres obowiązywania umowy wynosi 2 lata⁵².
5. Podczas zorganizowanego przez Radę Państwa ChRL spotkania Pekin-Tianjin-Hebei przyjęto plan zwalczania zanieczyszczenia powietrza (京津冀及周边地区2018~2019年秋冬季大气污染综合治理攻坚行动方案). Plan zakłada wzmożone kontrole oraz zerową tolerancję dla emitujących zanieczyszczenia niezgodnie z prawem.

⁵⁰ Aleksandra Rogala, *Zła passa spalarni w stolicy trwa*, pb.pl (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁵¹ Xinhua, *Experts say China's huge investment in clean energy offers more business, finance opportunities*, chinadaily.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.)

⁵² Reuters, *Iraq approves China drilling deal for West Qurna Two oilfield: sources*, reuters.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

6. W listopadzie opinia publiczna w Chinach dowiedziała się o skandalach ekologicznych w prowincjach Shandong oraz Hubei. W tej pierwszej doszło do zakopania w ziemi ponad 200 tys. m² odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych. W Hubei natomiast doszło do zablokowania rzeki przez odpływ ścieków.
7. Inspektorzy ochrony środowiska dokonali 14 262 kontroli w dziesięciu prowincjach ChRL, w wyniku czego doszło do ukarania 404 osób fizycznych, z czego 32 osoby zostały aresztowane. Nałożono jednocześnie 608 kar grzywny na podmioty komercyjne, o łącznej wysokości 32,25 mln RMB⁵³. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
8. Chiński przemysł naftowy i chemiczny w pierwszych dziewięciu miesiącach 2018 r. zwiększył swoje dochody o 45,2% w porównaniu z analogicznym okresem w poprzednim roku. Jednocześnie eksport sektora wzrósł w tym samym okresie o 22,8%⁵⁴. Coraz większą aktywność wykazują prywatne firmy w sektorze, który do tej pory był uznawany za domenę państwa. Podczas spotkania branżowego Prezydent Xi Jinping podkreślał, że władze ChRL będą wspierały firmy prywatne z branży paliwowej⁵⁵.
9. Strefy wolnego handlu (*Free Trade Zones*) w Chinach angażują się w działania związane w branżą energetyczną. Strefa w prowincji Zhejiang tworzy magazyn ropy naftowej o pojemności 20 mln ton rocznie. Pojemność magazynu do 2020 r. ma zostać zwiększona do 40 mln ton⁵⁶.

Tło

Masowe kontrole receptą na zanieczyszczenie środowiska

Zanieczyszczenie środowiska, w szczególności powietrza, jest znaczącym problemem w Chinach. Jednocześnie władze centralne ChRL wykazują ogromną determinację w przeciwdziałaniu tej sytuacji. W tym celu od lat inwestowały w energetykę odnawialną, zmianę miks energetycznego poprzez zamianę węgla na gaz, elektromobilność czy przeniesienie fabryk poza miasta. Subsydia i dotacje okazały się jednak niewystarczające, a problemem stały się podmioty gospodarcze, które nie były skore do stosowania się do restrykcyjnych norm emisyjnych i środowiskowych. Chiny postanowiły zatem zastosować przymus, wprowadzając odpowiedzialność majątkową podmiotów gospodarczych oraz odpowiedzialność karną osób fizycznych. Obecnie trwają zmasowane kontrole, podczas których dokonano ponad 14 tys. inspekcji, 32 osoby zostały zatrzymane i nałożono 608 kar grzywny. Osobom fizycznym grozi nawet kara więzienia.

⁵³ 新华网, 第二批中央生态环保督察“回头看”已问责404人, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁵⁴ Xinhua, China's petroleum and chemical industry report higher profits, chinadaily.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁵⁵ Zhao Ruixue, Petrochemical firms see bright prospects, chinadaily.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁵⁶ Ren Xiaojin, FTZ to ramp up oil products storage capacity by 2020, chinadaily.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

Pekin uznał, że aby zrealizować cele środowiskowe, społeczeństwo musi być świadome nieuchronności kary oraz jej uciążliwości. Władze pokazują, że problem traktują poważnie, a osoby, które w dalszym ciągu będą łamały prawo, poniosą konsekwencje swoich czynów.

Wnioski

Rząd

- Sektor energetyki jądrowej w Chinach dojrzał do tego, by radzić sobie samodzielnie. To schemat, który często występuje w sektorach strategicznych. **Zagraniczne podmioty są dopuszczane do rynku do momentu wykształcenia się krajowych kadr i powstania lokalnej technologii. Gdy chińskie firmy są gotowe do konkurencji, znosi się preferencyjne traktowanie inwestycji zagranicznych, w tym przypadku zniesienie ceł.**
- Chińska firma po raz kolejny została wykluczona w Polsce z przetargu związanego z energetyką bądź infrastrukturą. **Rozwiązaniem korzystnym dla Polski byłoby zachęcanie do zawiązywania polsko-chińskich joint ventures. Polska skorzystałaby w ten sposób na niższych kosztach inwestycji oraz na zaawansowaniu technologicznym chińskich spółek.**

Samorząd

- Działania na rzecz poprawy ochrony środowiska przybrały formę masowych kontroli. **Kontrole te są dokonywane przez władze lokalne. Samorząd odgrywa w Chinach kluczową rolę w egzekwowaniu prawa ochrony środowiska.** Jednocześnie prawo chińskie przybiera restrykcyjną formę. Władze centralne zdają sobie jednak sprawę z tego, że stopień egzekwowalności prawa zależy od wdrożenia go na poziomie lokalnym. Dlatego nie do uniknięcia jest ścisła współpraca rządu oraz samorządu.

POLITYKA MIĘDZYNARODOWA

Streszczenie

- ▶ Zbliża się szczyt G20, Chiny w tym czasie starają się narzucić swoją narrację.
- ▶ Stany Zjednoczone wysyłają sygnały Pekinowi, że nie zrezygnują z operacji militarnych w rejonach Tajwanu.
- ▶ Chiny kontynuują działania na rzecz zwiększenia swoich wpływów w Azji oraz Afryce.

Wydarzenia

1. Przed szczytem G20, gdzie będą miały miejsce rozmowy pomiędzy Prezydentem USA Donaldem Trumpem a Prezydentem ChRL Xi Jinpingiem, Pekin wprowadza swoją narrację, zapowiedzią o dalszym otwieraniu swojej gospodarki oraz krytyką konfliktu handlowego. Podczas konferencji w Hamburgu wicepremier Liu He zadeklarował, że Chiny są żywo zainteresowane wolnym handlem w Europą. Dodał również, że środki protekcjonistyczne powodują tylko niepokój gospodarczy⁵⁷.
2. 28 listopada 2018 r. dwa statki marynarki wojennej USA przekroczyły Cieśninę Tajwańską. To trzecia tego typu operacja wojska amerykańskiego w tym roku. Pomimo sprzeciwu Chin, Stany Zjednoczone zwiększają częstotliwość takich operacji. Zgodnie ze stanowiskiem U.S. Pacific Fleet przekroczenie Cieśniny Tajwańskiej przez amerykańskie statki pokazuje przywiązanie USA do otwartego i wolnego Indo-Pacyfiku. Jednocześnie stwierdzono, że marynarka amerykańska będzie pływała, latała i prowadziła operacje wszędzie tam, gdzie na to pozwala prawo międzynarodowe⁵⁸.
3. Prezydent Chin Xi Jinping oraz Nguyen Phu Trong, sekretarz generalny Komunistycznej Partii Wietnamu, podpisali memorandum dotyczące wspólnej pomocy przy realizacji inicjatywy „Pasa i Szlaku” oraz wietnamskiego planu „Two Corridors and One Economic Circle”, a także szereg dokumentów dotyczących strategicznej współpracy gospodarczej.
4. Przegrana Democratic Progressive Party (DPP) na Tajwanie wywołała falę entuzjazmu w Chinach. W przeprowadzonych wyborach lokalnych partia Kuomintang (Chińska Partia Narodowa) wygrała w piętnastu okręgach wyborczych, a DPP zaledwie w sześciu.

⁵⁷ Xiaoqing Pi, *China Vows to Open Its Markets Ahead of Trump-Xi Talks at G-20*, bloomberg.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁵⁸ Reuters, *Two U.S. Navy ships pass through Taiwan Strait, opposing China*, reuters.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

5. 13 listopada 2018 r. odbyło się w Islamabadzie forum „Pakistan, Central Asia and China-Pakistan Economic Corridor: A Vision to Improve Interconnection”. Chiński ambasador w Pakistanie, Yao Jing, podkreślił, że korytarz pakistańsko-chiński jest kluczowym elementem wizji „Pasa i Szlaku”, a budowa infrastruktury łączącej oba kraje w ostatnich latach była dużym sukcesem. Według ambasadora na budowie korytarza zyskały również inne kraje regionu, takie jak Kazachstan, Kirgistan, Tadżykistan oraz Turkmenistan⁵⁹.
6. Chiny prowadzą dyplomację kulturalną w Azji poprzez organizowanie wystaw dotyczących chińskiej kultury. 13 listopada 2018 r. wystawa pod tytułem „The New Era China Cultural Exhibition” odbyła się w Nepalu. W przedsięwzięciu tym wziął udział chiński Minister Kultury i Turystyki, Yu Shugang.
7. Tanzania zwraca się ku Chinom w poszukiwaniu nowych źródeł pomocy humanitarnej. Prezydent Tanzanii John Magufuli, po tym jak część zachodnich instytucji zaprzestała wsparcia w związku z łamaniem praw człowieka, stwierdził, że Chiny nie stawiają takich warunków, jak Zachód⁶⁰. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
8. Pomimo kontrowersji dotyczących legitymizacji rządu na Sri Lance, Chinom udało się sfinalizować umowę na renowację portu o wartości ponad 50 mln USD. Opozycja na Sri Lance twierdzi, że proces finalizacji umowy odbył się z naruszeniem prawa i umowa jest nieważna⁶¹. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
9. Wybrzeże Kości Słoniowej utworzy komisję nadzoru nad chińskimi inwestycjami. Łącznie warte ponad 6 mld USD inwestycje Państwa Środka w tym kraju są niezbędne dla rozwoju niskorozwiniętej infrastruktury. Pomimo tego brak kontroli nad chińskimi inwestycjami budził lokalny niepokój, w szczególności warunki umów preferujące chińskich podwykonawców⁶². **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
10. 13 listopada 2018 r. odbył się szczyt Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) w Singapurze. Podczas szczytu odbyła się tzw. Konferencja „10 + 3”, w której wzięły udział kraje ASEAN oraz Korea, Japonia i Chiny. Jeszcze przed samym spotkaniem przewodniczący komisji Li Zhongxian podkreślał, że współpraca trójki państw będzie zacieśniana oraz jest kluczowa dla regionu⁶³.

⁵⁹ 新华网, 中巴经济走廊与地区互联互通研讨会在伊斯兰堡举行, people.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁶⁰ Omar Mohammed, *Under pressure from Western donors, Tanzanian leader prefers Chinese aid*, reuters.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁶¹ Shihar Aneez, *Sri Lanka signs port deals with China amid political upheaval*, reuters.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁶² Baudelaire Mieu, *Ivory Coast Creates Task Force to Monitor China-Backed Projects*, bloomberg.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁶³ 新华网, 专访: 中日韩合作为东亚一体化注入新动力, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

Tło

Kontrowersyjne inwestycje chińskie

Państwa rozwijające się, w szczególności w Afryce, chętnie przyjmowały chińskie inwestycje. Mają one jedną zdecydowaną zaletę w stosunku do pomocy oferowanej przez zachodnie instytucje, którą jest brak wymogu wdrażania reform, przestrzegania praw człowieka czy demokratyzacji. Jednak oferta Pekinu nie jest bezwarunkowa. Chiny chętnie inwestują na Czarnym Lądzie, o ile jest to dla nich opłacalne. Częstym warunkiem pozyskania finansowania jest budowa projektów energetycznych lub infrastrukturalnych z wykorzystaniem chińskiej technologii i chińskich spółek. Tym samym ChRL zapewnia sobie rynek zbytu dla sektora, który przez lata był stymulowany przez Państwo Środka i cechuje go nadwyżka możliwości produkcyjnych.

Wydaje się to logicznym rozwiązaniem, Pekin nie ukrywał faktu, że na inwestycjach tych chce skorzystać. Brak jest takich inwestycji w Unii Europejskiej, ze względu na wymogi organizowania przetargów publicznych, w których obowiązuje zasada konkurencyjności, co powodowałoby, że chińscy wykonawcy mogliby nie zostać wybrani do realizacji projektu. W niektórych krajach taki sposób oferowania finansowania budzi kontrowersje, na przykład w Sri Lance czy na Wybrzeżu Kości Słoniowej. W innych spotyka się z gorącym przyjęciem, na przykład w Tanzanii.

Wnioski

Rząd

- **Szczyt G20 da jasny sygnał, w jakim kierunku zmierza konflikt amerykańsko-chiński. Obie gospodarki poniosły w tym czasie straty.** Jeśli administracja USA uzna, że straty są zbyt wielkie w porównaniu do korzyści uzyskanych w ten sposób, możemy spodziewać się ustępstw. Niezależnie jednak od obrotu spraw **Chiny nie zmieniają swojej polityki wewnętrznej, nastawionej na wzrost produkcji i konsumpcji krajowej.** Poprzez konflikt handlowy Pekin zrozumiał, jak uzależnienie od zagranicznego popytu i podaży może wpłynąć na gospodarkę Państwa Środka.
- **Chiny wykorzystują kulturę jako narzędzie miękkiej dyplomacji, organizując wystawy w regionie.** Wystawa zwykle jest połączona z wizytą wysokiej rangi oficjela, w tym przypadku Ministra Kultury i Turystyki. Jest to model, który z powodzeniem może zostać zastosowany przez polskie władze.

EDUKACJA, TURYSTYKA ORAZ SPORT

Streszczenie

- ▶ Trend polepszania konsumpcji (z ang. *consumption upgrade*) dotyczy również turystyki. Chińscy turyści szukają alternatyw dla wyjazdów do USA, Niemiec czy Francji.
- ▶ Chiny są krajem seniorów, a sektor usług dla osób starszych nie nadąża za popytem na nie. Chińczycy muszą czekać 10-15 lat na miejsce w domu spokojnej starości.
- ▶ Inter Milan zawarł umowę z Maotai, najpopularniejszym producentem alkoholi w Chinach.

Wydarzenia

1. Chińscy turyści stają się bardziej wymagający i chętniej wybierają mniej popularne dotąd cele podróży. Trend ten został określony jako *consumption upgrade*, co oznacza podwyższenie jakości wybieranych usług. Co ciekawe, krajem numer dwa, jeśli chodzi o popularność wśród chińskich turystów, stała się Chorwacja. Kraj ten zawdzięcza swój sukces światowemu wynikowi w mistrzostwach świata w piłce nożnej. Turystyka zagraniczna odnotowała 67-procentowy wzrost rok do roku w pierwszych dziewięciu miesiącach 2018 r.⁶⁴
2. Reforma systemu egzaminacyjnego na studia (高考) wywarła wpływ na licea i gimnazja w Chinach, które zmieniają swój program na bardziej dopasowany do potrzeb uczniów. Uczniowie mogą cieszyć się większą autonomią i swobodą kształtowania programu. Jednocześnie reforma zakłada większy udział rodziców w procesie kształcenia. Uczniowie mogą wybierać spośród 20 przedmiotów nieobligatoryjnych.
3. Stało się głośno o Shenzhen University po tym, jak wyszło na jaw, że uczelnia wysyła wszystkie oceny do rodziców studentów. Sytuacja wywołała dyskusję na temat ochrony prywatności, studenci uważają, że wysyłanie listów do rodziców nie powinno mieć miejsca. Uczelnia sama poinformowała o tej praktyce w poście na WeChacie, w którym pyta, czy rodzice otrzymali wysłane emaille⁶⁵.
4. 7 listopada 2018 r. odbyła się konferencja „World Internet Conference” w Wuzhen. W trakcie konferencji zorganizowano wystawę fotografii, na której można oglądać 100 twarzy normalnych ludzi. Wystawa pokazuje, jak Internet zmienił życie setki osób. Największą popularność zdobyło zdjęcie niewidomej prawniczki Chen Yan, która nastraja fortepian⁶⁶.

⁶⁴ Jiang Xueqing, *Outbound tourism sees upgrade trend as tastes diversify*, chinadaily.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁶⁵ 北京青年报, 大学邮寄成绩单是否涉及隐私? 专家: 有必要且合理, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁶⁶ 新京报, 首届乌镇影展彰显“暖科技”, 看100张普通人面孔里的数字中国, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

5. Ponad 100 mln uczniów szkół podstawowych oraz gimnazjów w Chinach cierpi z powodu krótkowzroczności. Problem dotyka coraz młodszych Chińczyków. Jest to na tyle poważny problem, że Ministerstwo Edukacji wydało okólnik dotyczący prewencji i kontroli krótkowzroczności wśród dzieci i dorosłych (综合防控儿童青少年近视实施方案)⁶⁷.
6. Inter Milan oraz Maotai (chiński producent popularnego w Chinach alkoholu) zawarli umowę o partnerstwie. W wyniku tej współpracy ma powstać seria alkoholi z okazji 110-lecia klubu. **Szerzej na ten temat w dziale „Tło”.**
7. Na koniec 2017 r. w Chinach było ponad 240 mln osób w wieku powyżej 60 lat. Chińskie społeczeństwo starzeje się dynamicznie, a w związku z tym rośnie popularność domów starości. W chwili obecnej w wielu miastach w Chinach brakuje już łóżek w takich placówkach. Czas oczekiwania na łóżko wynosi 10-15 lat⁶⁸.

Tło

Współpraca klubu piłkarskiego z producentem alkoholu

Alkohol nie jest zbyt związany ze sportem, zwłaszcza w kulturze chińskiej. W zachodniej kulturze można by uznać, że związek taki występuje, gdyż wśród kibiców popularne jest oglądanie meczu połączone ze spożywaniem piwa. W Chinach trend ten się nie wykształcił, mimo to czołowy europejski klub zdecydował się na współpracę z producentem alkoholu z Chin. Co więcej, jest to producent mocnego alkoholu *baijiu* – nazywanego również chińską wódką, którego cechuje specyficzny smak oraz 53% alkoholu.

Baijiu, a w szczególności marki Maotai, jest towarem niezwykle popularnym w Chinach, o niezwyklej renomie. Jest to drugi, po czerwonej kopercie, co do popularności prezent dawany przy różnych okazjach. *Baijiu* jest spożywane podczas spotkań towarzyskich, biznesowych czy rodzinnego obchodzenia świąt. Maotai jest tak popularne, że w okresie świątecznym jest praktycznie niedostępne, a cena alkoholu rośnie kilkukrotnie.

Bez wątpienia Maotai jest nieodłącznym elementem kultury chińskiej. Pomimo braku związku z piłką nożną, włoski klub decydując się na współpracę z Maotai, podjął bardzo dobrą decyzję. Poprzez produkcję limitowanej serii alkoholi nawiązującej do 110-lecia klubu drużyna zdecydowanie zyska na popularności w Chinach. Jednocześnie będzie to pozytywne skojarzenie – z wysoką jakością, ekskluzywnością, ale również z tym, co dobre, czyli spotkaniami z rodziną i przyjaciółmi.

⁶⁷ 人民日报, 中国未成年人近视低龄化 预估近视中小學生超1亿, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁶⁸ 工人日报, 城市养老院“一床难求” 养老产业发展需破局之道, people.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

Wnioski

Rząd

- Chińscy turyści szukają mniej popularnych destynacji. Oprócz oczywistych czynników przyciągających Chińczyków do danego kraju, obywatele Państwa Środka zwracają uwagę na osiągnięcia sportowy, czy występowanie w kultowych filmach. Tak stało się z Chorwacją, która zajęła wysokie miejsce w Mistrzostwach Świata w piłce nożnej, ale również jest krajem, w którym kręcono wiele scen popularnego serialu Gra o tron. **To szansa dla Polski, aby aktywnie promować turystykę do naszego kraju. Sukces kadry narodowej nie zależy od Rządu RP, jednak drugi sposób, czyli promocja przez film, może zostać zastosowany przez polskie władze.**

Przedsiębiorcy

- Przykład Inter Milan pokazuje, jak wykorzystać kulturę chińską do promocji w Państwie Środka. Aby tak się stało trzeba jednak odrzucić paradygmat zachodni i zrozumieć, że kultura Chin znacznie się różni od naszej. Dotyczy to symboli, kolorów, nawyków, historii czy sztuki.
- Polskie biura turystyczne, hotele, restauracje mogą przyciągać chińskich turystów na własną rękę. **Kluczowym elementem wydaje się istnienie w chińskiej rzeczywistości wirtualnej na WeChat'cie lub Weibo. Innym sposobem może być oferowanie płatności przez WeChat lub Alipay.**

DODATEK SEKTOROWY

SEKTOR SPORTOWY

Chińska gospodarka to nie tylko tekstylia, zabawki, maszyny czy przemysł wydobywczy. Państwo Środka wspiera również nieoczywiste sektory, takie jak chociażby sport. Przemysł sportowy oprócz produkcji odzieży i obuwia napędza także usługi oraz budownictwo. Prezydent Chin Xi Jinping (习近平) wierzy, że silny naród tworzą silni obywatele. Portal Foreign Policy określił go nawet mianem „najbardziej wpływowego trenera piłkarskiego świata”⁶⁹, co związane jest z jego marzeniem zbudowania z Chin potęgi footballowej, która zrealizuje trzypunktowy plan związany z mundialem (zakwalifikowanie się na mistrzostwa świata w piłce nożnej; organizacja mistrzostw świata; wygranie mistrzostw). W chińskich realiach politycznych pieniądze podążają za polityką (z ang. *money follows politics*), a ogromne nakłady na kluby sportowe, infrastrukturę, szkolenie zawodników oraz trenerów sprawiają, że sektor ten jest perspektywiczny dla polskich przedsiębiorców.

Sektor sportowy w Chinach

Według raportu General Administration of Sports (GAS – 国家体育总局) liczba podmiotów w sektorze sportowym w Chinach wzrosła o 21,7% w 2016 r., w branży pracowało ponad 4,4 mln osób⁷⁰. W tym okresie około 32% populacji miejskiej czynnie uprawiało sport⁷¹. Według danych GAS do 2020 r. 680 mln ludzi (40% populacji) ma regularnie uprawiać sport⁷². Podobnie jak w innych segmentach, większość zmian w nawykach konsumpcyjnych rodzi się na wybrzeżu oraz w głównych ośrodkach miejskich. To w tych regionach wraz ze wzrostem dochodów i ilości wolnego czasu obywatele Chin będą wydawać coraz więcej pieniędzy na sport.

⁶⁹ Jonathan White, *Xi Jinping Is the World's Most Powerful Soccer Coach*, foreignpolicy.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁷⁰ August Rick, *China's Sports Industry Is Allegedly growing faster than the national economy*, forbes.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁷¹ Sport China, *The Chinese Sporting Goods Market*, marketingtochina.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

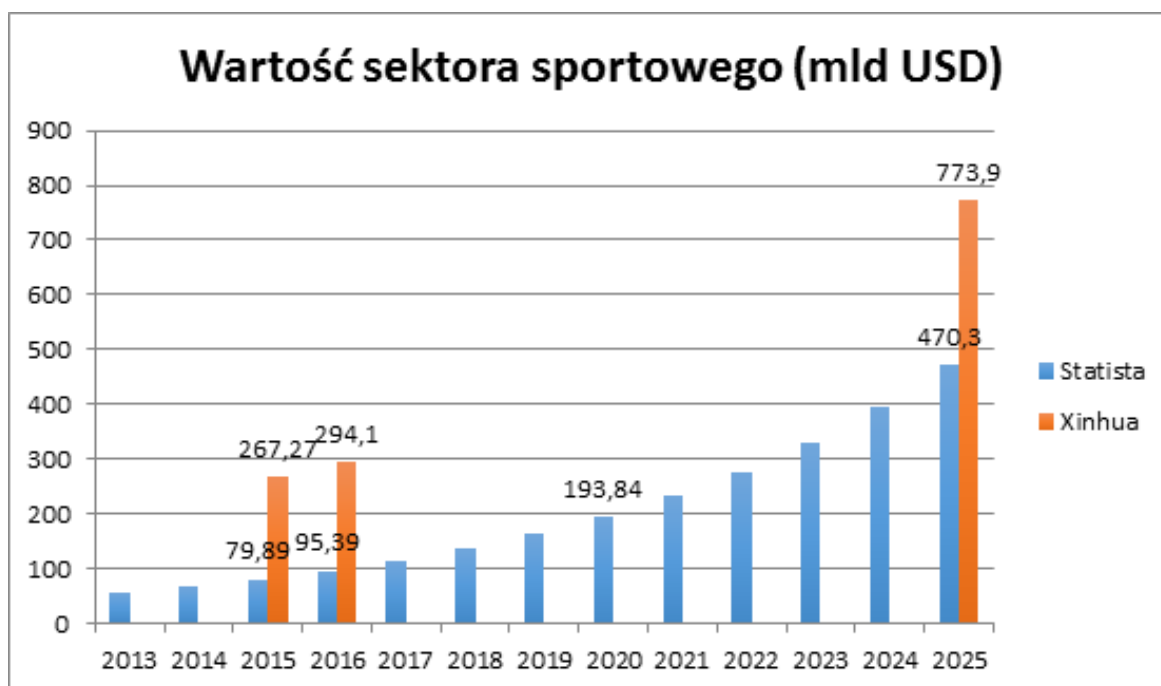
⁷² *Ibidem*.

Rozmiar rynku

Za rozmiar sektora sportowego w Chinach przez wiele lat odpowiadały firmy zagraniczne, które przeniosły swoją produkcję do Państwa Środka. Wraz z nabywaniem doświadczenia przez pracowników oraz zakładaniem coraz większej liczby chińskich firm pierwiastek lokalny zaczyna odgrywać coraz ważniejszą rolę w kreacji sektora.

Poniżej wykres przedstawiający dotychczasową i prognozowaną wartość sektora.

Wykres 1. Wartość sektora sportowego (w mld USD)⁷³

Opracowanie: własne na podstawie danych Statista oraz Xinhua News Agency.

Rozbieżności w przedstawionych wyżej danych z dwóch źródeł wynikają z innej metodologii obliczeń.

Spośród trzech segmentów rynku największy udział wypracowali producenci sprzętu sportowego (65,7%), na drugim miejscu znajdują się usługi sportowe 33,4%, tylko 0,9% przypadło kategorii „pozostałe”⁷⁴. Wartość rynku w 2018 r. szacowana jest na 135 mld USD.

Tempo wzrostu w większości segmentów rynku sportowego wynosiło ponad 20% w ostatnich latach⁷⁵. Według prognoz Xinhua oraz Statista wartość tego rynku ma w 2025 r. wynieść odpowiednio 774 mld USD lub 470 mld USD.

⁷³ Statista, *China sports industry market size*, statista.com (dostęp: 30.11.2018 r.); Zhou Xin, *China's sports industry reached \$294 billion in 2016*, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

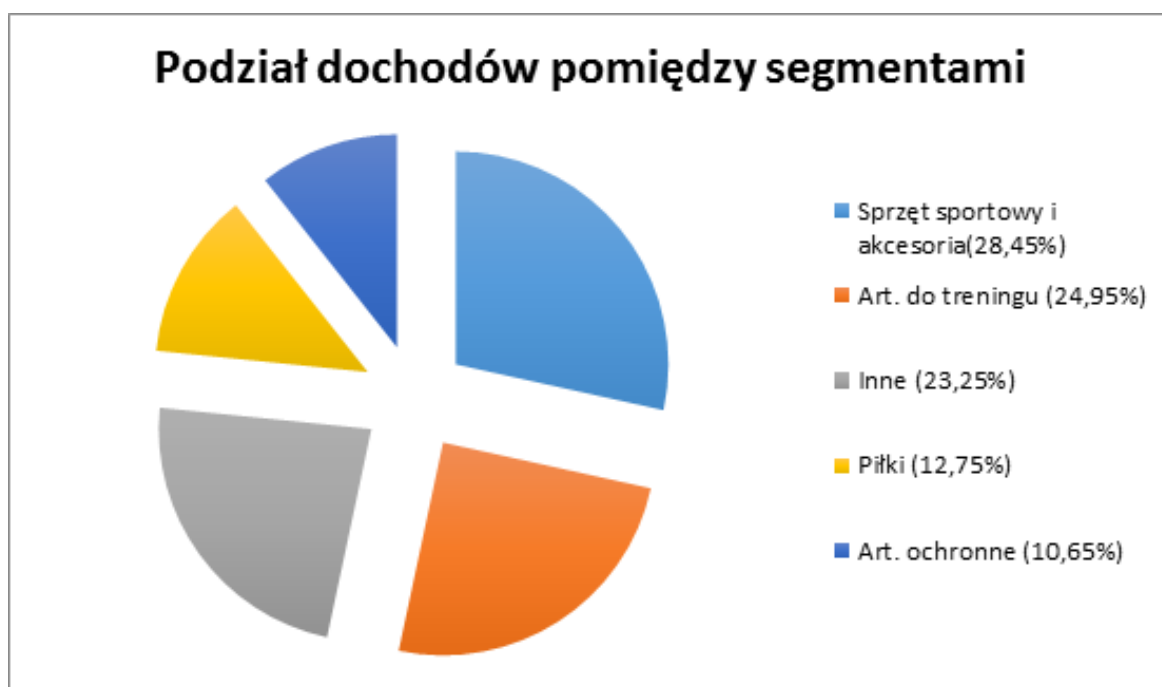
⁷⁴ Matthieu David, *China's sporting goods industry*, daxueconsulting.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁷⁵ Ren Xiaojin, *Explosive growth predicted for sports industry*, chinadaily.com.cn (dostęp: 30.11.2018 r.).

Segmenty rynku

Najciekawszym segmentem dla polskich producentów wydają się produkty sportowe, których łączna sprzedaż w 2017 r. osiągnęła wartość 30,6 mld USD, przy tempie wzrostu wynoszącym 9,8%⁷⁶.

Wykres 2. Podział dochodów segmentu produktów sportowych według wybranych kategorii⁷⁷

Opracowanie: własne na podstawie danych Chyxx.

Największy udział sprzętu sportowego i akcesoriów w tym sektorze wynika z zamiłowania obywateli ChRL do wygodnych i uniwersalnych ubrań oraz obuwia. Co więcej, w ostatnich latach rozwijały się również kluby fitness oraz następuje systematyczna zmiana prowadzonego stylu życia, co pozytywnie wpłynęło na popyt na sprzęt sportowy. Kategoria artykułów ochronnych zawiera w sobie sprzęt do uprawiania mieszanych sztuk walki (z ang. *Mixed Martial Arts* – MMA), hokeja oraz futbolu amerykańskiego⁷⁸. Te zachodnie dyscypliny sportowe cieszą się rosnącym zainteresowaniem wśród obywateli ChRL.

⁷⁶ Matthieu David, *China's sporting goods...*

⁷⁷ Chyxx, 2017年中国体育用品行业增加值及体育用品制造行业细分行业主营业务收入占比状况分析, chyxx.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁷⁸ Matthieu David, *China's sporting goods...*

Czynniki wzrostu

Polityka rządowa

Za dynamiczny rozwój rynku odpowiada w dużej mierze polityka rządowa. Jest to szczególnie widoczne w ambitnych planach zbudowania przemysłu sportowego, który w 2025 r. ma być wart 813 mld USD⁷⁹. W strategii rozwoju branży przewidziano: poprawienie jakości i dostępności usług sportowych, zachęcenie zagranicznych inwestorów do zaangażowania się na chińskim rynku, rozwój wszelakich społecznych inicjatyw sportowych oraz stworzenie elitarnych rozgrywek sportowych na wzór NBA czy piłkarskich lig europejskich⁸⁰.

Dobrym przykładem polityki rządowej, która została wdrożona w Chinach, jest zachęcenie miast do promocji maratonów. W rok po wprowadzeniu rekomendacji liczba biegaczy wzrosła z 1,5 mln do 2,8 mln osób. W 2017 r. odbyło się ponad 400 maratonów. Kolejny ambitny plan rządowy dotyczy zachęcenia 300 mln Chińczyków do aktywnego uprawiania sportów zimowych⁸¹.

Społeczeństwo

W Chinach żyje około 415 mln osób urodzonych w latach 80. i 90. Ta część populacji jest największą grupą konsumentów. W przeciągu najbliższych 10 lat dochód tej grupy ma osiągnąć 3 biliony USD, natomiast ich średnie roczne dochody mają wzrosnąć do 13 tys. USD, z obecnych 5,9 tys. USD. Z reguły są oni lepiej wykształceni i bardziej świadomi globalizacji niż ich rodzice. Przeznaczają oni 14% swoich wydatków na konsumpcję na produkty kosmetyczne oraz sportowe⁸².

Wraz ze wzrostem dochodów stały się popularne dbanie o zdrowie oraz aktywność sportowa. Ponadto uprawianie sportu stał się oznaką statusu społecznego. Istnieje przekonanie, że osoby bardziej zamożne mogą sobie pozwolić na chodzenia na siłownię bądź na wyjazdy sportowe⁸³.

Główne kierunki rozwoju branży sportowej

Rynek fitness stał się integralną częścią sektora sportowego, dodatkowo poszerzanego o społeczne inicjatywy sportowe. Natomiast chińska liga koszykarska (中国男子篮球职业联) oraz liga piłkarska (中国足球协会超级联赛) próbują gonić zachodnie ligi, głównie poprzez

⁷⁹ August Rick, *China's Sports Industry...*

⁸⁰ Nielsen, *China Emerging Market Focus*, nielsen.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁸¹ August Rick, *China's Sports Industry...*

⁸² Matthieu David, *China's sporting goods...*

⁸³ *Ibidem*.

rekordowe transfery znanych sportowców⁸⁴. Przewodniczący Chińskiej Ligi Koszykarskiej, Yao Ming (姚明), zapowiedział, że będzie usilnie pracował nad dalszym rozwojem ligi oraz poprawą przemysłu sportowego⁸⁵. Co więcej, Chiny starają się również o organizację międzynarodowych imprez sportowych⁸⁶.

O rosnącym zainteresowaniu sportem w Chinach może również świadczyć Alibaba, firma specjalizująca się w sprzedaży internetowej, która założyła spółkę córkę Alisports/Alibaba Sports Group (阿里体育). W 2017 r. podpisała ona umowę o współpracy z Międzynarodową Federacją Narciarską. Inicjatywa „Zainteresuj się sportem zimowym” (z ang. *Get into Snowsport*) ma za cel zachęcić 30 mln Chińczyków do udziału w sportach zimowych. Głównym celem jest oczywiście zebranie jak największej liczby sportowców i fanów na XXIX Zimowe Igrzyska Olimpijskie w 2022 r., które odbędą się w Pekinie⁸⁷.

Turystyka sportowa

Coraz większą rolę w Chinach odgrywa turystyka sportowa; najbardziej popularne są wyprawy plenerowe, wspinaczka górską oraz jazda rowerem. Oprócz nich dużym zainteresowaniem cieszy się: kajakarstwo, narciarstwo, wspinaczka skalna oraz łyżwiarstwo. Dobrym przykładem rozwoju rynku w Chinach jest pojawienie się skoków spadochronowych oraz surfing. Obecnie największe agencje turystyczne planują do 2020 r. stworzenie 100 różnych ofert na wyjazdy sportowe oraz 100 specjalnych wydarzeń sportowych⁸⁸.

Kolejny element to udział chińskich fanów w międzynarodowych wydarzeniach sportowych. Podczas ostatnich mistrzostw świata w piłce nożnej w Rosji liczba fanów z Państwa Środka wyniosła około 60 tys., mimo że reprezentacji Chin udało się tylko raz, w 2002 r., zakwalifikować do tego turnieju⁸⁹. Z danych statystycznych FIFA wynika, że fanów z Chin miało być około 40 tys. Jednak ich prawdziwa liczba mogła oscylować wokół 100 tys., jeśli wziąć pod uwagę liczbę biletów przydzielonych chińskim partnerom FIFA⁹⁰.

Co ważniejsze, Chińczycy są wielkimi fanami różnych reprezentacji. Podczas mistrzostw świata w 2014 r. to Niemcy byli drużyną faworyzowaną w Chinach. Nawet mimo porażki z Meksykiem w meczu inauguracyjnym w Rosji Chińczycy pozostali wiernymi kibicami reprezentacji naszych zachodnich sąsiadów⁹¹.

⁸⁴ August Rick, *China's Sports Industry...*

⁸⁵ Yan, Yao Ming: *Chinese Basketball Association plans to build more IPs*, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁸⁶ August Rick, *China's Sports Industry...*

⁸⁷ Gentlemen Marketing Agency, *The Chinese Sporting Goods Market*, marketingtochina.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁸⁸ Rachel Read, *China „vital” to world tourism with sports a key trend*, blooloop.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁸⁹ Simon Chadwick, *China has more fans at the World Cup than England - and they're supporting some surprising nations*, independent.co.uk (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁹⁰ Xiang Bo, *100,000 Chinese fans attend Russia World Cup*, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁹¹ Simon Chadwick, *Truth in engineering: how Germany beat Brazil and won a fanbase in China*, theconversation.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

Zimowe Igrzyska Olimpijskie

Zimowe Igrzyska Olimpijskie w 2022 r. będą rozgrywane w Chinach. Komisja olimpijska w ostatniej fazie wybrała Pekin, a nie Almaty w Kazachstanie. Prezydent Xi Jinping liczy, że po ewentualnych udanych igrzyskach łatwiej będzie Chinom konkurować o zorganizowanie mistrzostw świata w piłce nożnej w 2050 r.⁹²

NBA w Chinach

W Shenzhen odbył się przedsezonowy mecz, oglądany przez dziesiątki tysięcy Chińczyków, pomiędzy Dallas Mavericks a Philadelphia 76ers. Było to pierwsze spotkanie obu drużyn w Państwie Środka, ale zarazem 26. mecz drużyn z NBA w Chinach. Od momentu rozpoczęcia rozgrywania towarzyskich spotkań ligi amerykańskiej w 2004 r. NBA stało się najpopularniejszą ligą zawodową w Chinach. Drużyny amerykańskie nawet rozpoczęły otwieranie własnych sklepów z pamiątkami klubowymi oraz koszulkami zawodników. Jest to doskonałe rozwiązanie, tym bardziej że w Chinach ponad 300 mln ludzi gra w koszykówkę. Natomiast rozgrywki NBA są śledzone poprzez media społeczne przez ponad 150 mln użytkowników⁹³.

Transfery zagranicznych piłkarzy

Liga chińska stała się popularna po pierwszych spektakularnych transferach Didiera Drogbego i Nicolasa Anelki do Shanghai Shenhua. Oczywiście najpierw pojawiały się negatywne komentarze, głównie ze względu na niski poziom chińskiej ligi piłkarskiej. Obaj piłkarze po krótkim pobycie w Chinach wrócili do Anglii. Drogba ponownie grał w Chelsea, a Anelka trafił do West Brom. Jednak od tamtej pory chińskie kluby coraz chętniej sięgają po zawodników z lig europejskich. Guangzhou Evergrande kupiło Jacksona Martíneza z Atlético Madrid za 32 mln GBP, Shanghai SICC wydało 52 mln GBP za Oscara, natomiast Shanghai Shenhua sięgnęło po Carlosa Teveza za 71 mln GBP. Zapewne to nie koniec hity transferowych w chińskiej lidze, tym bardziej że wynagrodzenie europejskich gwiazd jest często trzy- lub czterokrotnie wyższe w Azji niż w ligach UEFA⁹⁴.

Europejskie kluby również starają się o bezpośredni kontakt z szeroką bazą kibiców chińskich. 18 listopada br. Barcelona FC otworzyła swoją salę wystawową w Haikou. Nowy obiekt to muzeum o powierzchni 4000 m² oraz sklep o wielkości 900 m²⁹⁵.

⁹² August Rick, *China's Sports Industry...*

⁹³ Uptin Saiidi, *The NBA is China's most popular sports league. Here's how it happened*, cnbc.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁹⁴ Steve Price, *Why Chinese clubs are breaking transfer records - and why players are wise to go*, theguardian.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁹⁵ Chen Yanni (陈艳妮), 在海南与诺坎普零距离, 巴萨最大海外展览馆落户海口, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

Bundesliga także szuka możliwości współpracy z chińską ligą piłkarską. W 2015 r. Wolfsburg pozyskał chińskiego piłkarza Zhang Zhezhe. Pomimo trudności z przystosowaniem się do wymogów ligi niemieckiej, Wolfsburg planuje szkolenie chińskich graczy w swoim ośrodku szkoleniowym. W październiku br. Borussia Mönchengladbach otworzyła swoje biuro w Szanghaju. Natomiast Hertha Berlin posiada swoje konta na takich mediach społecznościowych, jak Weibo czy WeChat⁹⁶.

Centrum treningowe UFC

20 listopada br. federacja Ultimate Fighting Championship ogłosiła budowę nowego centrum szkoleniowego w Szanghaju. Nowy obiekt (9000 m²) będzie trzy razy większy niż centrum w Las Vegas. Otwarcie przewidziano na 2019 r.⁹⁷

Charakterystyka

Konsumenci

Choć na pierwszy rzut oka chińscy konsumenci nie przejawiają zbyt dużego zainteresowania sportami, szczególnie takimi, do których jest potrzebny specjalny sprzęt, to jednak w miejskich parkach często odbywają się tańce oraz wspólne ćwiczenia Tai Ji Quan (太极拳). Grupą, która wykazuje największe zainteresowanie różnymi sportami, są ludzie o wyższym wykształceniu, osiągający wyższe zarobki oraz posiadający wyższy status społeczny. W 2015 r. dochody gospodarstw domowych były o 35% (w sumie 10 699 RMB) wyższe w rodzinach aktywnych sportowo niż u pozostałej części społeczeństwa. Spośród osób aktywnych sportowo 67% posiada co najmniej tytuł licencjata, a 28% z nich pracuje na szczeblu menedżerskim⁹⁸.

Obywatele Chin w wieku 18-35 lat, których jest około 380 mln, są najbardziej obiecującą grupą konsumentów. Natomiast osoby starsze (mężczyźni po 55. roku życia, kobiety po 50. roku życia) oraz dzieci w wieku 5-18 lat są głównymi widzami wydarzeń sportowych. Ta ostatnia grupa posiada również największy potencjał do wzrostu konsumpcji poprzez naśladowanie rodziców oraz przyglądanie się zagranicznym sportowcom⁹⁹.

Najczęściej wymieniane sporty przez osoby aktywne to:

- ▶ piesze wędrówki - 51,2%,
- ▶ wspinaczka górską - 51%,
- ▶ jazda na rowerze - 41,1%.

⁹⁶ Wang Qingquan (王卿全), 青训+媒体—德甲“非豪门”球队探索中国市场的破局, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁹⁷ Chen Yanni (陈艳妮), UFC在沪投建全球最大训练中心 2019年正式开始运营, xinhuanet.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

⁹⁸ Matthieu David, *China's sporting goods...*

⁹⁹ *Ibidem*.

Wśród pozostałych sportów wymieniano: kajakerstwo (20,7%), narciarstwo (16,6%), wspinaczkę skalną (16,2%), łyżwiarstwo (13,6%)¹⁰⁰.

Ubrania sportowe są popularne wśród osób młodych i starszych ze względu na komfort oraz praktyczność. Niektóre znane marki w swojej strategii marketingowej próbują wykorzystać rosnącą świadomość zdrowego trybu życia u Chińczyków do zwiększenia sprzedaży¹⁰¹.

Chińscy konsumenci wciąż preferują zagraniczne marki, jednak mają również wyższe oczekiwania co do unikatowości oraz funkcjonalności. O ile lokalne firmy dotychczas skupiały się na „narodowych” sportach, takich jak tenis stołowy czy badminton, o tyle zagraniczni inwestorzy interesują się przede wszystkim fitnesssem, piłką nożną, sportami na świeżym powietrzu, sztukami walki oraz sportami ekstremalnymi¹⁰².

Segmentacja rynku

W Chinach istnieje dwojaka segmentacja konsumentów po pierwsze według miejsca zamieszkania, a po drugie według kategorii wiekowej¹⁰³.

Segmentacja rynku według miejsca zamieszkania:

a. Miasta 1 – grupy (głównie Shanghai, Pekin, Gaungzhou, Shenzhen)

Rozwinięty rynek, na którym konsumenci mają dostęp do szerokiej gamy produktów. Zwracają uwagę na jakość oraz funkcjonalność. Klienci segmentu są skłonni kupować droższe produkty, jeśli jest to oryginalny produkt.

b. Miasta 2 – grupy

Miasta na poziomie prefektury, których populacja nie przekracza 2 mln mieszkańców. Obecnie jest ponad 600 takich miast. Mimo że ta grupa ma jeszcze niewyczerpany potencjał konsumpcyjny, to ze względu na ograniczenia edukacyjne oraz problemy z dostępnością informacji nie dbają oni o jakość ani funkcjonalność.

c. Tereny wiejskie

Ze względu na wciąż niskie poziomy konsumpcji potencjał rynku jest ograniczony.

Segmentacja rynku według wieku:

a. Młodzi

80% artykułów sportowych jest nabywane przez obywateli poniżej 25. roku życia, zwłaszcza przez uczniów liceów oraz uczelni wyższych. Wynika to z większej aktywności fizycznej osób

¹⁰⁰ Shine, *Sports tourism gains popularity among Chinese: survey*, shine.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

¹⁰¹ Gentlemen Marketing Agency, *The Chinese Sporting Goods...*

¹⁰² Matthieu David, *China's sporting goods...*

¹⁰³ *Ibidem*.

w tym wieku. Osoby młode zwracają szczególną uwagę na markę oraz artykuły z wyższej półki, głównie zagranicznych producentów. Dla tej grupy konsumentów największą rolę odgrywają gwiazdy sportu oraz „twórcy trendów” (z ang. *Key Opinion Leaders*). Oczywiście dodatkowym elementem tworzenia wzorców konsumpcyjnych są rówieśnicy.

b. Osoby w wieku średnim

Grupa, która jest przede wszystkim skupiona na pracy. Tylko 25% ćwiczy co najmniej trzy razy tygodniowo. Tutaj jest również najbardziej widoczny pierwiastek kultury chińskiej, w której osoby w wieku średnim powinny zajmować się przede wszystkim rodzicami oraz dziećmi, co oznacza mniejsze wydatki na sport. Jednak wraz z dalszym wzrostem dochodów możliwości konsumpcyjne tej grupy będą rosły.

c. Osoby starsze

Osoby starsze stają się coraz ważniejszą grupą konsumentów. Stali się mniej wrażliwi na aspekt cenowy oraz odczuwają potrzebę rekompensowania wyrzeczeń z młodości. Zaczęli wydawać więcej nie tylko na sport, ale również na artykuły sportowe.

Firmy lokalne oraz zagraniczne na rynku chińskim

Firma Anta (安踏) została założona w 1991 r., obecnie jest jedną z największych firm sportowych w Chinach, co więcej – jest oficjalnym partnerem Zimowych Igrzysk Olimpijskich w Pekinie. W 2017 r. firma sprzedała 60 mln par butów oraz 80 mln sztuk odzieży. Jej roczny przychód wyniósł 2,6 mld USD. W przeciągu ostatnich czterech lat przedsiębiorstwo to rozwijało się w tempie 20% rocznie. W styczniu 2018 r. wartość spółki przekroczyła 12,8 mld USD, tym samym stała się ona trzecią największą firmą sportową, po Nike (耐克) i Adidasie (阿迪达斯), na świecie¹⁰⁴.

Oprócz wspomnianej firmy Anta, w gronie chińskich potentatów należy wymienić Li Ning (李宁), Xtep (特步), 361° i Peak (匹克).

Wśród najważniejszych brandów zachodnich, oprócz Nike i Adidas, należy wymienić New Balance (新百伦) i Under Armor (縮寫). Wszystkie firmy pracują nad powiększaniem udziału w rynku, np. Nike ogłosiło wzrost sprzedaży o 9,5% w drugim kwartale tego roku. Natomiast w sierpniu 2017 r. firma Adidas ogłosiła 28-procentowy wzrost sprzedaży w Chinach¹⁰⁵.

Marketing

W Chinach jest 609 mln osób regularnie oglądających filmy, sport, seriale online. iQiyi (爱奇艺, należące do Alibaba Group) oraz Tencent Video (腾讯视频) są najważniejszymi platformami video online. Na rynku, na którym penetracja internetowa sięga 76%, prowadzi

¹⁰⁴ China Daily, *China's sports industry eyes global market*, chinadaily.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

¹⁰⁵ Matthieu David, *China's sporting goods...*

Tencent Video, na drugim miejscu znajduje się iQiyi, a na trzecim Youku (优酷). Ale to właśnie Youku rozwija się najszybciej, w przeciągu ostatnich dwóch lat bowiem liczba jej subskrypcji zwiększała się o 180% rocznie. Youku zaczęło inwestować w transmisje sportowe, m.in. w prawo do transmisji online mistrzostw świata FIFA, stoi za ostatnimi sukcesami platformy¹⁰⁶.

Aby maksymalizować swój udział na rynku, zachodnie firmy decydujące się na ekspansję do Chin często zmieniają swoje strategie marketingowe. Na przykład Nike reklamuje się w Chinach jako marka luksusowa. Najlepszym sposobem osiągnięcia tego celu jest sponsorowanie drużyn ligi chińskiej oraz różnych wydarzeń sportowych¹⁰⁷.

Marketing online

Marketing online jest najlepszą metodą dotarcia do konsumentów. Jeden na trzech użytkowników Internetu jest studentem i to właśnie ta grupa odpowiada za 80% zakupów artykułów sportowych. Wraz z wejściem w życie dorosłe spada ilość czasu na przyjemności, dlatego w celu zaoszczędzenia czasu konsumenci poszukują informacji w Internecie – na portalach społecznościowych oraz u niezależnych blogerów, a także przypatrują się znanym osobistościom ze świata sportu. W Chinach toczona jest zażarta walka o subskrypcje, w tej konfrontacji ważnym ogniwem jest właśnie sport¹⁰⁸.

Marketing mobilny

Według danych Baidu w godzinach pomiędzy 7.00 a 10.00 rano oraz wieczorem – od 21.00 do 24.00 więcej osób korzysta z Internetu przy pomocy urządzeń mobilnych. Z drugiej strony największa aktywność użytkowników komputerów jest odnotowywana o godzinie 20.00. Założono, że to młodszy użytkownicy korzystają z urządzeń mobilnych, gdyż to oni kładą się spać później. To właśnie oni są grupą docelową strategii marketingowych¹⁰⁹.

Implikacje i perspektywy

- Dużym wyzwaniem dla polskich przedsiębiorstw będzie pozyskanie środków finansowych potrzebnych do prowadzenia kampanii marketingowej. W pierwszej fazie ekspansji na rynek chiński najważniejsze jest dobranie odpowiedniego miejsca. Więcej osób zamożnych zamieszkuje miasta 1 – grupy, to w nich polskie firmy mogą stawiać pierwsze kroki, rozpoczynając własne operacje w Państwie Środka.

¹⁰⁶ Danielle Long, *Youku focuses on sports and dramas in drive to become China's top online video platform*, thedrum.com (dostęp: 30.11.2018 r.).

¹⁰⁷ Gentlemen Marketing Agency, *The Chinese Sporting Goods...*

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ Gentlemen Marketing Agency, *The Chinese Sporting Goods...*

- ▶ Należy skupić się na platformach społecznościowych, szczególnie na WeChacie, Weibo oraz Youku. Obecność w przestrzeni internetowej umożliwi przedstawienie swoich produktów bądź usług chińskim konsumentom. Dobrym okresem na sprzedaż produktów jest „festiwal handlowy” 11 listopada oraz chiński Nowy Rok.
- ▶ Zagraniczne artykuły zawsze powinny być kojarzone z jakością, a w przypadku ubrań czy obuwia sportowego – z funkcjonalnością. Ważne jest to, aby polskie produkty były przedstawiane jako luksusowe. Należy pamiętać o zachowaniu odpowiedniego poziomu cenowego. Zbyt tani produkt nie będzie kojarzony z marką luksusową.
- ▶ Dla większości produktów grupą docelową są ludzie młodzi. Po pierwsze, są najbardziej otwarci na zagraniczne wpływy, a po drugie, przez wcześniejszą politykę jednego dziecka rodzice, a także dziadkowie, kupują prezenty tylko dla jednego dziecka.
- ▶ W kampaniach marketingowych można wykorzystać polskich zawodników grających w liga zagranicznych, np. Roberta Lewandowskiego z Bundesligi czy Marcina Gortata z NBA. Rozpoznawalność naszych lokalnych sportowców jest znikoma. Choć przez Zimowe Igrzyska Olimpijskie w Pekinie zapewne wzrośnie rozpoznawalność polskich skoczków.
- ▶ Wraz ze wzrostem znaczenia zdrowego trybu życia będzie rosła grupa konsumentów poszukujących suplementów diety oraz trenerów. Jest to szansa dla polskich producentów na poszerzenie grona odbiorców.

POLSKIE CENTRUM STUDIÓW NAD PRAWEM I GOSPODARKĄ CHIN
WYDZIAŁ PRAWA I ADMINISTRACJI UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO

Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa
china.law@wpia.uw.edu.pl

Piotr Grzebyk

Kierownik Centrum
+48 506 019 551, p.grzebyk@wpia.uw.edu.pl

Maximilian Piekut

Zastępca Kierownika
+48 575 777 688, m.piekut@wpia.uw.edu.pl